

Бождар Зечевић

ПИВАРА

или

како је од јуна до октобра умирао стари свет

БОЖИДАР ЗЕЧЕВИЋ – рођен је у Београду 2. I 1948. Дипломирао драматургију на Академији за позориште, филм, радио и телевизију у Београду са највишом оценом. Био наставник за предмет теорија филма на ФДУ у Београду и професор за предмет анализа филма на филмској школи “Дунав филма”. Уредник у више листова а оснивач је и уредник часописа “Филмограф”.

Бави се филмском критиком и теоријом филма, о чему је објавио велики број студија, есеја и књига у земљи и иностранству.

Добитник највиших домаћих и страних признања.

Аутор је уредник великог броја телевизијских емисија и серија. Као драмски писац добитник је Награде “Бранислав Нушић” Удружења драмских писаца Србије за драму *Пивара*. Дrame *Пивара*, *Селекџор*, 1918. и 1968. изведене су на сценама у Београду и Србији. За 1918 награђен је Наградом “Јоаким Вујић” за најбоље драмско дело на истоименом фестивалу професионалних позоришта Србије.

Божидар ЗЕЧЕВИЋ

ПИВАРА

или

како је од јуна до октобра умирао стари свет

ЛИЦА:

ЈОЕ НИПЕРТ, београдски пивар
КОКО, његова жена

ЈАГО
ЈУЛИЈА
ЛИР
КОШТАНА
РУЈ БЛАЗ
ХЕДА

српски
глумци

ХАРТВИГ, ВИСАРИОН ГЕНРИХОВИЧ, позоришни редитељ и педагог
РАЈНХАРД БЕМ, пуковник окупационих трупа
ДРАГИ, управник града
ПАРАНОС, агент

ПАВЛУША
АНДРУША

београдски
дечаци

ПОСЛУГА, ЗВАНИЦЕ

Догађа се у предворју пиваре “НИПЕРТ”, у Београду.

Пауза после другог чина.

- КОКО: Пиво вам је, мој господине, велика ствар. Можете бити колико хоћете ревносни, али без пива не можете. Замислите: ви одбијате бубреге а, par exemple, упече звезда. Шта ви радите? Ви чезнете за флашом пива. Или, рецимо, ви сте у шуми...
- ДРАГИ: Нећу ништа да замишљам! Каква шума! Ја с тим немам везе!
- БЕМ: Драги мој, од вас никада државник. Да схватате праву улогу пива у изградњи цивилизоване Европе могли бисмо вас унапредити у министра-председника. Овако...
- ЈОЕ: Бизмарк је, хтели ви то или не, уживао у пиву. Фридрих Велики такође. И Фирер сваки дан почиње новом, великом криглом.
- КОКО: А ви туп – па свињарија!
- ДРАГИ: Аа, молим вас...
- БЕМ: Схватате ли улогу пива у изградњи нове Европе? Баш тамо, испод Frauenkirche, дуж Blumenstrasse, уз кригле и братвуршт, поново се рађала Европа. Пивом смо почели у Минхену. Пивом узели власт. Пиво нас води у нове и нове победе. Пола света лежи сада под нашим ногама и све потребе за уздржавањем су шуфт. Пиво носи немачки мач у борби за немачки плуг! Требало би само погледати поједине наше батаљоне кад пролазе, па да се на делу види сва херојска снага која потиче од пива. Хмелј, gnadiger frau! Humulus lupulus из фамилије Kanabinacea! Нежна повијуша што клија по сеновитим местима. Листови наспрамни, цветови једнополни али се гаје само женске биљке ради цвасти, китица и реса у облику меких, сласних шишарки. У њима су лепљиве жљездице обдарене смоластим сафтом и етерским уљима. Од њих постаје пиво. А ваш хмелј је одличног квалитета. Само пазите, frau Nipert, највећи непријатељ те наше шишарке је црвени паук, онај из фамилије Arahnioidea. Црвени паук, запамтите! На стабљику се закачи чешљастим канџама, својим гнусним четкицама. Има их на стотине хиљада, на милионе када се рачуна и црвени подмладак, а кад се расplode немогуће их је зауставити, па лижу и сишу слатке изданке и око њих плету своје огавне мреже! Тај црвени паук је смртни непријатељ дражице из које се рађа пиво. Зато морамо пазити! Убијати црвене пауке на свим мериђанима. Смрт црвеном пауку! Bier Mitt Uns!

- БИДО: Бог да благослови пиво!
- ХОР: Бог га благословио!
- КОКО: Ах! Да вам представим ведете српског позоришта!
(Представља хор)
Они су вечерас овде да би обележили један мали јубилеј...
- ЛИР: (Своји у врху хора, широким геслом оћвара једну књижурину и чииа из дубоког њембра)
Историја српског позоришта. Страна 97. “Импровизирана позоришна дружина у ’Нипертовој пивари’”. Одмах по обустављању рада Народног позоришта, један део глумаца у Београду прелази под скут индустријалца Ђорђа Ниперта, који у великом предворју пиваре гради позорницу и врши остале потребне радове. Тако су отпочеле представе. Приказано је више комада по Ниперовом избору.
(С љажњом заћвара књижурину)
Даме и господо! Частим се што испред српског глумишта могу да поздравим овај скуп и дичном потомку нашег театарског меценарства још једном упутим ријечи топле хвале. Како је дивно то што је учинио ваш дјед! Како је величанствено то што чините ви сада: на обљетницу тог племенитог чина Ваш дом наново прихвата сирото казалиште! Тако се храни једна лијепа и бременита традиција у овој нашој напаћеној...
- ЈАГО: ... краће, изгоре кеса...
- ЛИР: ... овај, дакле... даме и господо ... ми глумци, дјеца божија, замишљени над овим велебним дјелом, можемо рећи само *Gratias et vivat!* И –
- ХОР: Живели, живели...
Многа љета живели...
- Ајлауз.*
- КОКО: А сад, драги моји, изволите у шпајзецимер. *Wurst und Kraut* ће се охладити. Изволите!
- ХОР: Живели, живели...
Многа љета живели...
- Ово се, у шремолу, понови више поућа. Чим последњи изађу, Кошићана шресне поућ.*
- КОШТАНА: Море, дабогда цркли! “Изволите... то и то ће се охладити...” А ви скапавајте! Као да смо стока!

- ЈУЛИЈА: Жилама ми језа ледена мили... па ми врелу крв смрзава скоро. Гладна Јулија. Боже мој! А тамо мотају, кобасице...
- РУЈ: Недостојно.
- ХЕДА: Јаго, кад је заказана вечера?
- ЋИДО: У шпајзецимеру или се сервира у соби?
- ХЕДА: Шта је на менију?
- КОШТАНА: Пуњени фазан и лајне с млеком.
- ЈАГО: Кад сам толико зашао у то, подстакнут луцкастим поштењем својим, ја ћу продужити. Одавде нећу изаћи несвршеног посла.
- КОШТАНА: 'Ајде не сери, него карте на сто. Обећавао си куле и градове. Те Нипертовица ово, те матори педер оно, испаде као само нас чекали да почну да ждери – а сад?
- ЛИР: Ја енергично протестирам. Господине Јаго, све је ово ваша идеја. Ви заборављате да сам ја првак драме и да то не могу толерирати...
- ЈАГО: ... мене су тамо, у Лепоглави, плускали најобичнији србијански жандарми, а ја сам морао бити и куш и zum befehl... liebe frau baronin... Е, ево ти га сад то. Првак драме! Прошло је то, бато. Уосталом, бирај: вољ' ти позориште па скапавај, вољ' ти ово па држи Ниперта за кобасицу! И шта ту.
- КОШТАНА: И тако значи једном трагичару? Срам те било.
- ЈАГО: Ти да ћутиш. Сва си поднадула од куване репе.
- КОШТАНА: А ти се осушио од стругања.
- ЈАГО: А, ти да не кажем шта си и од чега.
- КОШТАНА: Говно!
- РУЈ: Мир!
- ЈАГО: Луд ли сам што живим да од свог поштења правим порок. О страшног света!
- ХАРТВИГ: *(Седи њо сѝрани, зѝурен, замишљен)*
Човек по душе својеј... дубоко благороден. Нужно само... дугим дјелом искат, а патом, кагда среди свих грубих и крутих... палучених од анималних предака... нађеш ту струну – тагда на њој нужно... патихонку заиграт...

- ЈАГО: Шта овај сад... Кажем: стрпите се, биће кобасица.
- БИДО: И пива, богами!
- ХЕДА: А бутер и пржени хлеб? А ринглице?
- БИДО: Још увек не могу да верујем: нема више бонова!
- ХЕДА: Ни редова. Умро Дирис!
- ЈУЛИЈА: Добићемо нове чарапе. И ешарпе.
- ХЕДА: Јешћемо на тераси. Као пре окупације. Играћемо ви-ста и увече имати журеве са правим коњаком.
- БИДО: Ако ствари буду како овај каже, има цело “Ацино позориште” да пукне од муке кад будемо жњопали бели лебац.
- ЛИР: Бијели крух. Кад сам га задњи пут јео? Има томе доста, као да су миленији прошли...
- Улазе Коко и џуковник Бем.*
- КОКО: Тренутак, Јулија. Ово је господин пуковник Рајнхард Бем.
- ЈУЛИЈА: О! Драго ми је.
- БЕМ: *(Љуби ручицу лагано се наклонивши)*
Ја сам очаран. Управо сам питао нашу драгу домаћицу за вас. И рече ми да сте примадона. Јулија! Мирис Вероне... Знате, Шекспир данас није на особитој цени, али његове јунакиње...
- ЈУЛИЈА: Ах, ласкавче...
- РУЈ: Јулија!
- БЕМ: Ако бисте нам се придружили... за вас сам резервисао место у врху стола. Зачините нам трпезу.
- ЈУЛИЈА: Па, ако већ наваљујете...
- Бем одводи Јулију.*
- КОКО: Шта је, шта бленете? Господин пуковник је стилист и суптилна душа. Усто, на неки начин и ваш земљак. Панчевац. Лола, и то каква.
(Рују)
Шта кажеш, petit fou? Да те танте Коко мало утеши?
- ЈАГО: Добро изведено! Морам да признам да уз меке власи Госпу ову врцава духовитост краси – препоручујем се, madame...

- ЛИР: *(Накашље се)*
Колега Јаго нам је толико причао о Вашој гостољубивости... па...
- КОКО: Краљу – вечеру треба и заслужити. Изведите нешто у шпајзецимеру. Неки еротски скеч. Наш договор ћемо сторнирати ако пуковник одавде оде незадовољан. Да-кле, на посао!
(Рују)
Мали, чекам те!
(Изађе)
- КОШТАНА: Мајку ти фолксдојчерску... па, није бре ово турско да се на још нејебено насрће.
- ЛИР: Прођосте, ви срећна времена. Ніс Rodus...
- БИДО: Чули сте је. Шта ћемо?
- ХЕДА: Нешто кратко. Па да се већ једном прихватимо.
- ЈАГО: Слушај овамо: Лир и Коштана одмах “Жал за младост”... и ти да провртиш мало, добро Швабица каже. Ви остали тихо, на умлаут, “Да знајеш, мори моме”...
- ХЕДА: А ринглице? Хоћемо ли добити ринглице?
- БИДО: Добро. Идемо.
(Излази)
- КОШТАНА: Ех, Лире, Лире – какав земан дође...
(Излази)
- ЛИР: Узалуд све. Ніс salta...
(Излази)
- РУЈ: Не идем! Чујеш ли ти! Не-и-дем!
(Док последњи изађу, бесним шайатом)
Ништарије. Дроље. Подводачи. Мизерије. Јесте ли видели? Белзебуби. Овај град је пакао!
(Харџивиџу, који и даље седи леђима окренути)
Јесте ли видели ово, баћушка. Моја Јулија!
- Тишина, светла се лагано гуше.*
- ХАРТВИГ: Наступа.
- РУЈ: Шта?
- ХАРТВИГ: Кажу: револуција. Она близу. У вашој Шумадији, на валах...

- РУЈ: Шта причате? Јесте ли видели? Ви то трпите? Сав овај шљам... Ја вам се чудим. Је ли то онај ученик Немирович-Данченка, колега Вахтангова... и лекције о моралу художественика? Ви, лауреат имјењи... како оно беше... ви сте пристали на све ово... па то је уникум... ја ћу отићи... ја ћу се овог часа покупити одавде и оставити вас у овој клоаки...
- ХАРТВИГ: Ти добро думајеш. Ти должен наћи свој пут.
- РУЈ: Пут? Ви говорите о путу, и то још о мом путу – данас 21. јуна 1944., у калу пива и курава... Господе!
- ХАРТВИГ: Возле нас већ бујају потоци. Спјешат к нам са гора и шума. Прислушни как бурличут... и потихонку паткапајут нас. Они скрижут... и тољко миг чтоб громко слилис в једну бујицу.
- РУЈ: Чујем. Знам. Има много наших, горе у шуми: надреалиста, музичара... Кажу да свака бригада има позориште. Знате шта: прикључимо им се.
- ХАРТВИГ: К чорту... са позориштем!
- РУЈ: Висарионе Генриховичу... знали сте Горког, Вишњевског... ви морате опет режирати, али у Црвеном театру. Ви ћете бити наш Мејерхолд. То! Нека нам крче стомаци. Имаћемо Пролеткулт!
- ХАРТВИГ: Глупост. Пиристањет... будеш?
- РУЈ: Извините. У грчу сам.
- ХАРТВИГ: Кажу: револуција.
- РУЈ: Револуција, богами.
- ХАРТВИГ: Тебја завјет.
- РУЈ: Акоће, акоће... па народни суд... аха! Па с ким си и како... па пред зид... фике, фике...
- ХАРТВИГ: Ти уже део револуције. Она настајот и скончујет у тебја. Ту... исполинску њежност могу исполнит тољко појединци... благородне душе и свободне воље.
- РУЈ: Тако је. То нема везе с позориштем. Идем у први борбени ред. Бомбаш!
- ХАРТВИГ: Револуционама је војна настајашчи израз духа. Све што приходит патом јест таво његација.
- РУЈ: Стахановац!

- ХАРТВИГ: Тољко в оружаној револуцији можеш пањат колико си великиј и што можеш здјелат. Ти узнајеш што бескоњечен, силњиј...
- РУЈ: Црвени комесар!
- ХАРТВИГ: Бориш се штоб савсјем освободил себја самово, свајево друга... знаног и незнаног, вес народ, челољчество...
- РУЈ: То. Народна власт.
- ХАРТВИГ: Њет! Власт убивајет револуцију. Вот как стозуба ржа, та власт... на канцу загњилит јева железниј клинок. Њет и њет! Ступај и погини! Как Пјотр Иљич.
- РУЈ: Ко?
- ХАРТВИГ: Пјотр Иљич.
- РУЈ: За тог Иљича нисам чуо, једино ако то није...
- ХАРТВИГ: Њет. То јест Русија... дјеветсто двадесет пјервој... или втарој. Тагда ја бил млад пастановшчик. В Кронштату еа придружилсја матросим, анархистам. Они једну власт срубили... а друга им се на врат попела. Пушки... поврнули на Смољни. Командовал Пјотр Иљич, млад лајтнант и поет. Матроси за Иљичем шли в пасљедњују битву револуцији, а хор матроски под баражом – пајот! Ну, штоже... Патом матросе побили, а Пјотра Иљича привели к плетњи... но, плоту... обичном плоту крај пута, у расвит над Финским заливом. И пака атрјад пастројаваљ се дља стрелјаније, приступили Иљичу поп и комисар. Иљич адталкнул попа и крст. А комисар гледа Иљичу гаварит: не пачитујеш ти ни Бога ни Партију. “Што почитујеш?” – “Себја!” громка сказал лајтнант, и патом... плуну. Устрашилсја поп, а комисар гледа, гледа и пита: “Имајеш ли посљедњу жељу, Иљичу?” – “Да!” он сказал смело, па патом: “Музика Континуо!”

Оркестјарски увод. Свейла се сасвим ѓуше у црвено.

КРОНШТАТСКА ПЕСМА

Власт је одувек Ђаволу брат
 А верни слуга Господа Бога.
 Договор оба штују: поретка сурогат
 И крепко се држе тога.
 Чуј: застрељат те буду крај неког плота
 По приказану Свјатог Комплота.
 Осу се плотун. А Иљичу на устима остаљис слова:
 “Свобода! Свобода с всјем!”

- РУЈ: Па сад... све баш не разумем... али, све једно. Не треба губити време. Идемо ли?
- ХАРТВИГ: Њет. Ја останус. У менја сердце болноје.
- РУЈ: Међу ринглицама! И пивом?
- ХАРТВИГ: Може бит мње и памогнет пиво штоб исполнил маљенкују игру. И ете всјо. Патом менја бољше не будет. И себја, и тјеатр и образ мира свој – всо тебја дам. Вот... кагда дођеш назад – убјеј менја!
- РУЈ: Боже саклони.
- ХАРТВИГ: Убјеј менја, чисто сердце... и вазми как жртву. Так буду и ја в том кранје откуд будут вечно тећи води револуцији – все народи, вес мир, васељена... Ти обећај ми то!
- РУЈ: Обећавам, али...
- ХАРТВИГ: Закунисја. Так ја желају.
- РУЈ: Кунем се.
- ХАРТВИГ: Пријди, хаћу тебја загрлит. И патом – ступај!
- РУЈ: Баћушка...
- ХАРТВИГ: Син мој...

РАЗИЛАЗАК

Айлауз из ѿрїезарије. Свеїло се наїло їали. Глумци улећу їуних усїа, ѿрїајући кобасице у недра. Журно се їосїављају у серкл.

- ЈАГО: Брже. Иду.
- ХАРТВИГ: Синок мој дорогој...
- ЈАГО: 'Ајде, баћушка, брже.
(*Туйне му їалицу*)
- РУЈ: А зашто су морнари...
- ЛИР: Страшно. Ни залогаја.
- КОШТАНА: Ни ја... а сва сам се улепила од зноја. Еј, Лире, Лире...
- ХАРТВИГ: Миии... миии...
- ЛИР: Миии...
- ХАРТВИГ: Рас, два....
- ХОР: Живели, живели...
Многа љета живели...

Званице излазе из ѿрїезарије.

- БЕМ: Таква светковина! Подсећа ме на дане кад смо у Хофброј славили прве победе Партије. Видите, ово пиво, ово добро пиво, спасло је тада Немачку од хаоса у који су је вукли московски агенти, чифути и масонско-плутократска котерија. Пиво нас је ујединило. А било је међу нама и оних који су фразирали о индивидуалној слободи и разводњавали ужарено језгро покрета. Е видите – ту је пиво учинило своје. У Хофброј би улазили као усрани индивидуалци, а излазили као војници европског препорода! Пиво је и нико други успоставило ред у Европи. Пиво – то је поредак, то је поштовање закона, то је верност Вођи, то је залог сваког бољитка.
- ЋИДО: Бог да благослови пиво!
- ХОР: Бог га благословио!
- БЕМ: *(Ойрашија се)*
Дужност зове.
- КОКО: Надам се да ћете нам опет доћи.
- БЕМ: Ова кућа – то је мисија пива. Следећи пут припремите нешто о пиву!
- КОКО: А, то ће бити изненађење.
- ЈОЕ: Дозволите да Вас испратим... отуда...
- Излази, а за њима Јулија, већ обучена.*
- РУЈ: Хеј, госпођице! Тако ми душеине среће...
- ЈУЛИЈА: Стопут мили мој
– лаку ти ноћ.
(Излази)
- РУЈ: А сјај кад оде твој
Сто пута лакша биће она мени
– курвинска посла!
Одлазим, баћушка. Где ми је тренчокот!
- ХАРТВИГ Пријди, пријди чисто сердце...
(Одводи Руја на другу сџрану)
- ЈАГО: А ви, остали, према договору. Сада је све ваше. Трк!
- ХЕДА: Ринглице!
- ЋИДО: Пиво!
- ЛИР: Echt... бијели крух!

Излазе у ширезарију. Јаго сам.

ЈАГО: *(ајарџе)*
Идите и ждерите, децо божја. И мирно спавај музо Талијо – ови ти настављају курвински занат. Добро сам скувао, држи ме форма. Вечан сам, неуништив. Ко зна шта све може да се деси, али ја остајем. У овој кући изградиће ми деца божја склониште, док не буде време да се изгубим. Јер, сваки јавни посао мериће се ускоро чизмом народног суда. Е... па... свршено. Зачето. Нека ноћ и хад породе ово чудовиште сад!

РУЈ: *(Обучен, бесно ѝромиче ѝреко сцене)*
Без даљих зала коб овог дана неће проћи. Јер поче тек. За њим ће други доћи.

ЈАГО: Срећан ти пут и пиши. Ја остајем ту. И буде л' исход такав, као моји снови, слободно ће с ветром брод мој да заплови.

Улази Јоџе.

ЈОЕ: Овај младић што протрча...

ЈАГО: Руј Блаз, занесењак. Не обраћајте пажњу.

ЈОЕ: Леп је. И чини се, бесан.

ЈАГО: Не брините. Већ ћу га ја вратити.

КОКО: *(Улази)*
Е, па лепо. Проба је успела и сада можемо даље. Хоћу театар.

ЈОЕ: Ипак, размисли. Зар ти није доста куповине? Два танка сам испразнио да унутра сместим збирке разних Сефарда и Ашкеназа – а све то ни погледала ниси. И сад још – позориште.

ЈАГО: Није пристojно што се мешам – али госпођа Ниперт жели да настави традицију Вашег дома.

КОКО: У чему си гори од гроспапе? Удесетостручио си производњу, развио банку и пивару – а ниси се истакао као он. Видиш, по добру га помињу.

ЈОЕ: Радије купи неки окасион. Бем ми је пре неки дан нудио прљав веш Марије Кири за багателу од педесетак хиљада...

- КОКО: Доста ми је старудија. Chégi, хоћу театар. Ко зна колико ћемо још уопште живети. Пре него што нас обесе наопако или некуд однесе ђаво...
- ЈАГО: Господину пуковнику се вечерас веома допала сеанса. А господин пуковник је стилист и суптилна душа.
- ЈОЕ: Јест. Морам да признам да сам се и ја чак забављао.
- КОКО: Chégi, имаћемо хох публику! Видиш: Бем је дао идеју. Припремићемо нешто о пиву... о његовом јуче, данас и сутра. Шта кажете Јаго? Може ли се то удесити?

ПОСЛЕДЊИ ОКАСИОН МАМЕ КОКО

Промена свейла.

- ЈАГО: Честитам: Боља се ствар не може ни замислити. У дому пивара комад о пиву! Већ видим сцену: Викинзи преносе пиво у Америку...
- КОКО: ... а на облаку их прати Валкира са копљем у једној, а врчем у другој руци. Ха!
- ЈОЕ: И само још Вагнер недостаје па да сценерија буде потпуна!
- ЈАГО: Духовито!
- КОКО: Свуд око нас ври, клокоће, кључа. Туку се и стапају елементи и побеђује најјачи. Ферментори су позорнице: ту кулминира драма страсти!
- ЈАГО: Катарза, мадам. Кад преври – охлади се. И ваше осушено ждрело окваси сафт, па се онда разлије по жилама и испуни вас божанском хладноћом.
- ЈОЕ: Ха! Трагедија рођена из духа пива.
- ЈАГО: А изведена за добро човека.
- КОКО: Западне цивилизације. Божја ће музика подићи клонуле. Шта кажеш? Бог, човек и пиво!
- ЈОЕ: Човек се и рађа због пива. Или обратно. Тек, једно без другог не могу. Хиљаде до коже мокрих надничара, од Чешке до Орегона, круне и пакују хмељ. Онда се милиони хектолитара сливају у њихова ждрела. Кажем: размена материја. Пиво је метаболичка супстанца. А дух? Шта је са духом, питате ви? Јадни господине мој. Музика!

Оркестарски увод. Свейло се ђуши.

ТАНХОЈЗЕР ТРИО

КОКО

и JOE: Чуј како тајном хуји слад
Човештва ум ту се скрива
Древни Вирт и Хелголанд
Олимп и Парнас ледног пива.

ЈАГО:

Пиво мири све екстреме
Пиво важи за сваки час

КОКО

и JOE: И коме
Може да смета
Тај дух
Што ваља време?

Музика се наставаља..

JOE:

Борба, част и закон. Пиво је одувек само подстицало ове ствари. Погледајте: кравари са запада Америке пили су искључиво пиво, а оно их је потицало на сталну борбу и трвење. Резултат – остали су само најјачи. И они ће победити! Само они који су у стању да себе доведу до последњег пункта: до безграничне власти. Јадна Немачка. Али, ништа зато. Наследиће је они који буду умели да користе пиво. Вечно пиво. Непрестуши извор снаге. И може се уништити све, све осим...

ЈАГО:

... осим пива!

КОКО:

Пива, наравно!

JOE:

Добро, а даље?

КОКО

и JOE: Што узе рат
Све дупло враћа пиво
У миру оно
Напред гура ствар.
Пиво ти реши разлике, проблеме
Јер Јов је вољу
У пиву драги брат!

КОКО:

Шта кажеш?

JOE:

Па добро. Нек' буде.

КОКО:

Ура! Завеса!

Музика зајирешити.

II ЧИН
22. јуна 1944.

Исио предворје. У цевима и даље бурџла, коилови раде љуном љаром. Сва сценерија свечаности је скинућа, да би усљуила месцо новој: на сред сцене је карсионска јонска фасада, ошћад од неке сцјаре љродукције. Хартвиџ, са шољом чаја у једној и књиџом у друџој руци шейта и замишља Мизанцен. Јулија седи на једној бачви и љребира љо реквизицима: шраџичким хорским маскама, ширсовима, кошурнама.. Јаџо и Ђидо намешићају два љанона на којима љише: “Нийерџово љозоршишће” и “Комад о љиву”. Рано је јуџро.)

ЂИДО: Тако.

ЈАГО: Ово ће да их такне у живац.

ЂИДО: Да их такне где такне, ја пробдох целу боговетну ноћ учећи онај текст. И никако да ухватим краја и конца. Је ли, баћушка, у чему је ствар?

ХАРТВИГ: Думај о тому што читајеш.

ЈАГО: Збиља ни мени није сасвим јасно.

ХАРТВИГ *(Гледајући у књиџу, одсуџно)*
Мали штрих из класике. Парабола о власти и појединцу. Пиво как символ...
(Диџне љолџед)
А текст, знајете?

ЂИДО: Наизуст.

ЈУЛИЈА: Ја, богами, нисам ни погледала у књигу. Тако сам се лудо испроваћала у “Коларцу” и офклубу... Да видите само... све млада утегнута Швапчад. А какви кавалери! “Regen Tropfen, Die an Dien Fenster Klopfen...”

ЂИДО: Ошишаће ти неку ствар кад доћу из шуме. Да знаш. Него, братац си га мој, да ми зовемо Ниперте и свршавајмо то већ једном. Ко је видео без фруштука и кафеце.

ЈАГО: Ваљда не спавају више. ’Ајд да видимо.

Излазе Јаџо и Ђидо.

БЕСНА БРЕЗА

Промена свейла.

ЈУЛИЈА: Баћушка, видесте ли оног мог од јутрос?

ХАРТВИГ: *(Помера један кубус)*
Руј ушол.

ЈУЛИЈА: Отишао?

ХАРТВИГ: Он сејчас... искупљујет све нас.

ЈУЛИЈА: Шта причате...

ХАРТВИГ: Јева маладој еспгит нашол на канцу свој пут: ушол в шуму.

ЈУЛИЈА: Боже! Како то, тек-тако?

ХАРТВИГ: Там њему давно било мјесто. Чтоб' отдал... исполинскују бол... катјора на верховној точки пријатна би вајет: револуцију! Бољше јева не увидим. Људи чисто во сердца всегда сканчујут в вихору боја, прежде чем их искушеније власти згубит.

ЈУЛИЈА: Је ли нешто поручио? Рекао?

ХАРТВИГ: Ничево такоје. Ета чин по себја... Гигантски мотивисан!

ЈУЛИЈА: Нешто је морао оставити!

ХАРТВИГ: Да. Нас оставил да всјо терпимо.

ЈУЛИЈА: А... ја?

ХАРТВИГ: И тебја. Ти јево повредила... Ти струшила последњи мост катјори чисто ресдце везујет за људи. Но, дјевочка, ти невинаја. Ти как бреза, катјору посадили пирид буру: тросјош се на хлодном дожду, привијаш се мраку, магли... Ти безсилнаја.

ЈУЛИЈА: Јест! Немоћна! Шта би друго!

ХАРТВИГ: Страдај и надај се. Сета остајет. И љубов што скончајет смертју. Так за својим милим... љубимим... адна друга Јулија... гледала вниз двери Вероне.

ЈУЛИЈА: Мрзим је.

ХАРТВИГ: *(Усїукне)*
Јулија!

ЈУЛИЈА: Ето: ни име ми не знате! И ништа о мени. Јесте ли ме икада питали ко сам? Или, шта радим сама? Ви... ви...

(ајарџе)

Јулија рекли да будем: и то је мој свет. Тако – једним потезом. И све тако у кратким потезима. Прво су ме научили да се од мушкараца издвајам нечим што он нема, а без чега не може (то би сад да ми шишају). Затим, шта је све потребно да га привучем. Како да играм на његовој осетљивој жици, а он да тога не буде свестан.

(Хартвигу)

Је ли тако? А онда сте ме ставили на даске. Сећате се? Хлела сам и то да пробам, а ви сте лудели од одушевљења: те “Лирски дијапазон” те “Отеловљена чедност”, те како оно...

ХАРТВИГ: “Весталка сцене!”

ЈУЛИЈА: Весталка сцене. Тужни гињол што се навлачи на добро увежбан палац. Лутка офарбана у плаво. Чежња из стаклених очију. Дисциплинована животиња. Ето – то сам.

(Врисне)

Говно вам за доручак! Зовем се Сибина Златић и ја преузимам одговорност. Музика!

Свејла се љуше. Оркестарски увод.

ПЕСМА СИБИНЕ ЗЛАТИЋ

Добро већ научих, јер прсти ми бриде

Да цупкам по такту измишљене музе

Господа у мени

Поезију виде

Бацају ми штедро своје аплаузе.

Већ напамет знам кад букет донесу

И правим се луда што наивно таје

Да у мени виде

Будућу метресу

Док у њима будим – лирске осећаје.

Па ево: мрзим Љубав, Верност... Нежност. Мрзим

Топао Кутак, мрзим... мрзим Оданост, Женственост...

све лепе речи. Пазите: курва. Курва. Како вам звучи?

Уздрхтите кад то ја превалим преко уста. О, да знате

што ми је лепо било синоћ, док ме је Шваба кљукао

официрским шампањцем, тражећи пут међ мојим опу-

штеним коленима! Дивота. Јој, хоћу да лудујем како ми се прохте, да пустопашно газим по чистим, млађаним срцима, хоћу...

ХАРТВИГ: Дјевочка, рат је!

ЈУЛИЈА: Богу хвала. Нема више ваших регула. Сабили сте се у мишју рупу и први пут сам слободна. Ја сам одговорна! И нек ме... кокају сви пиљари и пивари, док ме ноге држе. Нек ме боду... и разапињу, нек ми избијају бисер-зубе и почупају нежне власи. Нек ми... лабући врат ишарају колико могу и нек ми извале утробу... ...и кажете отишао?

ХАРТВИГ: Ушол. И нек га провиђење чува.

ЈУЛИЈА: Молим. Сам је крив. Куплет!

Оркестарски увод. Јулија седне на бучву и задижне сукњу ња ноге прихватајући као Марлен Дијрих у "Плавом анђелу".

КАПИЈЕ ВЕРОНЕ

Нек тако и буде
Ал' ћу да вас волим
Ко гладна хијена што завија ноћу
Све ћу да учиним
Само једно молим:
Имајте на уму да ја тако хоћу.
Извол' те на мене
Господо пивари
А јавна осуда неће да ме троне
После вас други
Доћи ће говнари
Срушене су давно капије Вероне!

ХАРТВИГ: Јулија... дјевочка...

ЈУЛИЈА: (Зайлаче)

Светла се њале. Оркестарски увод: "Клиј, клаја, клој". На сцену излазе сви ђлумци, који њевају док Јаџо и Коко њокушавају да истаерају фоксирој. Мало касније и Јоџе.

СВИ: Клип, клапа, клапа,
Клоп, клоп, клоп
Чује се звук
То дрвени ђонови певају!
Хеј клип, клапа, клапа,
Клоп, клоп, клоп

- Тај стари зов
 Кајиш затегни...
 У седам легни...
 Јер рат је око нас!
- КОКО: Ха... одавно већ нисам... а шта је ово?
- БИДО: *(Поклони се)*
 Нипертово позориште!
- ЈАГО: Комад о пиву! О његовом јуче, данас и сутра!
- КОКО: Како сам узбуђена! Зар већ?
- ЈАГО: Припремили смо малу штих-пробу, колико да видите да не губимо време.
- ЈОЕ: А шта ћете играти?

У ХЕЛИОПОЛИСУ

Свећла се сасвим ђале. Глумци се размештају. Харџивиџ ужурбану.

- ХАРТВИГ: Минуточку. Ви здјес... Паходно договору: божански гласник, корољ, хор... Јаго бољше... ну, више... так... ти всјегда должен бит бољши... Хор в положенију очекивања... Исприсија... Прашу вас, бољше пажње...
- ХЕДА: Јест. А од доручка – ништа.
- КОШТАНА: Ко је то видео. Овако нас ни Предић није гањао.
- ЛИР: Тачно. *Plenus venter non studet libenter!*
- ХАРТВИГ: Вот, ми в Хелиополису!
- КОКО: Хелиополис? *Chéri*, јесмо ли били тамо? Где је то?
- ЈОЕ: *(Мрачно)*
 Нигде. То је модел... идеалне државе.
- ХАРТВИГ: Коњечно. Пирид вама житељи идјеалнаво свјета.
- ХЕДА: Уместо закона – џентлменски договор!
- ЈАГО: Уместо власти – часни мандат!
- БИДО: Уместо трговине – трампа и џабалук.
- ХАРТВИГ: Место државе – бескањечни рјад појединачних интересов, котори једни... с другим... производјат совершениј склад. Личност как верховниј критеријум... неприкосновениј. Уместо Бога – сознаније о себја!

- КОКО: Ужасно!
- ЈОЕ: Ви то називате савршеним. То је вековни сан под-
човека!
- КОКО: То је шуфт! То су измислили Чифути!
- ЈОЕ: Уосталом, то је немогуће. Ту нема логике.
- КОКО: Како сте ме разочарали!
- ХАРТВИГ: Логика оснивајетсја на старом сознанију... што всјако
нарушеније етих правил – напад на собствениј ин-
тегритет!
- ЈОЕ: Глупост.
- КОКО: Не може.
- ЈАГО: Тренутак, мадам. Од нечега морамо почети, да бисмо
на делу испитали моћ пива. Пиво ће доћи у облику
божјег прста који уређује хаотични свет.
- ХАРТВИГ: Абаротно.
- ХЕДА: Хајде већ, почињите. Охладиће се.
- ХАРТВИГ: Так значи живјот Хелиополис. А патом, огромнаја...
ужаснаја мошћ власти – божански гласник, котјори
убеждајет неодлучнаво короља окончујет еот дивниј
склад. Идјом?
- ХЕДА: Та шта ту ваздан. Идемо.
- ЈАГО: *(Лиру)*
За твој усудбу забрину се бог
Јер не сме тако више остати
Време је да људи створе државу
Јер град ти самаца неће трпет сви.
- ЛИР: Од мене тражиш узалудан труд
Јер власти баш никакве не држим.
- ЈАГО: Вољу ти историје преносим
А ти си само час у веку том
С повешћу се, црве, не играј!
- ЛИР: Ал' како јадан да извршим то?
- ЈАГО: Сад слушај добро: за то имам лек.
Мисирци једну смесу муљају.
Твом народу није непозната баш.
Пивом је зову. А слад ти тај
Опије народ сав за један час.

Пиво светињом учини. Онда
 Им пришиј службу. Нек штују га сви
 Па кад свима заједничко даш
 Тад заједничке законе прогласи.
 И зато решавај! Јер није торлање
 Што рекох, но сву изложих истину
 Јер уста Пива не знају лагати
 Но свака њихова испуни се реч.

ЈОЕ: Па то је Есхил!

ХАРТВИГ: Углавном.

ЈОЕ Како се усуђујете!

КОКО: Да ту нешто није сумњиво?

(*aīarīie*)

Chégi, како се др Гебелс односи према том... Есхилу?

ЈОЕ: Фирер је једном рекао да је нордичко човечанство
 сањало свој најлепши сан у Хелади. И то је тачно. А ви
 ми овде подмећете преокројеног Есхила! Свињарија.

ХАРТВИГ: Ета точно што ви од мења хатели.

КОКО: Скандал! Ти Грци и њихове тричарије о слободи...
 Господин пуковник је стилист и молим вас...

КОШТАНА: 'Ајде већ да то окончачмо... залепи ми се трбух за
 кичму.

ХЕДА: А да прво доручкујемо, па да наставимо до подне?

КОКО: За доручак ћемо још да видимо. Како радите тако ће
 вам се и платити.

ЈОЕ: Хајде даље. Баш сам радознао шта нам је спремио овај
 Рус.

ЈАГО: Можемо и после...

ЈОЕ: Сад, рекао сам. Хоћу све да чујем!

ЛИР: (*Jažy*)

Нек му буде. Хајде, почињи.

ЈАГО: (*Лиру*)

Па, ти си.

ЛИР: Не могу да обећам што, ил учиним.
 Док о том свему народ не известим.

ЈАГО: Заведи послушност, па ће име твоје
 Надалеко носит и име – државе.

- ЛИР: Послушност? Шта је то?
- ЈАГО: Послушност мајка ти је сваког успеха
И заштитница Вође. Тако стоји ствар.
- ЛИР: Тегобу ћу пуку свом донети
Слободе неће бити ни за лек.
- ЈАГО: Тегоба све је осим власт над бозима
Јер осим Пива нико није слободан!
- КОКО: Ово је већ боље.
- ЛИР: *(Хору)*
Па, ево народе, старо моје уздање
Саветујте ме у оном што ћу вам рећ'
Ја одмах ево, предлог износим:
Кад очито има различности свуд
Нек за исти основ послужи нам
Пиво. Свима драги слад.
Па ћемо такав закон донети
Да Пиво буде заштитником свих
И свима једнако прописује.

Констиџернација.

- ХАРТВИГ: Ну, што јест? Ђидо!
- ЂИДО: Па, не знам, обзиром на ситуацију...
- ХАРТВИГ: Говори текст!
- ЂИДО: Јел' све?
- ЈОЕ: Све! Све хоћу да чујем!
- ЂИДО: *(Ђији љрема Лиру)*
У многих једнаке наћи ћеш увојке
А нису, старче, исте крви род.
- ХЕДА: Ја глуп сам, силно, а брат овај ту
Мудрости пун је, ко зрнаца нар
Њега и мене да исти реже суд?
- КОСТАНА Ја умно кројим, ал кад дође рат
Мача ти не уем ни извадит
Вештином бојном витла комша мој
Пред мрским лицем част ми брани он.
- ХЕДА: Заслуге ко би могао делити
За добро града што нас чува све?

- БИДО: Свако себи кроји прегалаштва век
А другогштује. Јер без тога зна
Да ни сам среће не би имао.
- ХЕДА: И шта ће ту закон? Чему пиво то?
Да створи оно што имамо већ?
- КОШТАНА: Сад све се види: који дело врше то
Ти насилничку владу граду спремају!
- БИДО: Мушкарцима и овај обилује крај
Ал' не пију ти лоша вина јечмена.
- ХЕДА: Ја мислим: сами брже напред јурнимо
И голом сабљом расправимо ствар!
- ЈОЕ: Хајде! Да вас видим! Журните! Гомило смећа и измета.
То је подли план подчовека... а ти... ти Смердјакове...
ти мрачњаштво Истока... ти ћеш ми платити!
(*Покрећу*)
Само у тој татарској тикви могло је да се смисли све
ово.
- КОКО: Тако се нисмо договорили.
- ЈАГО: Исправићемо, мадам.
- ЈОЕ: Ова се увреда не да исправити.
- КОКО: Тако се добро злим враћа.
- ЈОЕ: Ништа од свега.
- КОКО: Chéri, молим те. Увидеће своју грешку.
- ЈАГО: Испеваћемо дивне оде пиву... Нешто пиндарски...
- КОКО: ... а господин пуковник?
- ЈАГО: Ови сводови ће се проламати од радосне песме. Ми већ
имамо музику. Све је већ готово. Не остављајте нас...
- ЈОЕ: Нема пива за нераднике...
- ЈАГО: Хоћете да чујете? Ево, одмах ћемо...
- ЈОЕ: Довољно сам већ чуо.
- ЈАГО: Музика!
- Оркестарски увод.*
- ХОР: Пиво, оче сведовити
Чуј молитву ову сада
Добру срећу дај да видим
Дај победу правој ствари...

КОКО: Хајдемо, chégi. Пружимо им још једну шансу.
(*Jažy*)
Последњу, запамтите. Неће бити ни хлеба, ни коба-
сица, ни пива... ничега док не заслужите.

ЈАГО: Све ће бити. Мало поверења. Све ћемо тако средити да
будете задовољни.

КОШТАНА: Код нас је – чист рачун, дуга љубав.

БИДО: Част свакоме – вересија никоме. Заслужићемо.

КОКО: Да видим. Ми ћемо сада доручковати. А ви ћете добити
своје тек кад заслужите. И да чујем песму.

ЈАГО: Чули сте је: песма!

ПИВАРЕВОМ ПОЗОРИШТУ

Оркестарски увод. Свети́ла се ѝале.

СВИ: Пиво, оче, сведовити
Чуј молитву ову сада
Добру срећу дај да видим...
...дај победу...

ЈАГО: Стоп!
(*Харѝвиѝу*)
А ти нећеш јести!

ХЕДА: Матори јарац!

ЛИР: Художествена памет. Опет је све покварио.

КОШТАНА: Али, да нас овако зајебеш! Па, шта ти бре, мислиш, где
сам ја нашла свој орган? И шта се који клинац ки-
лавимо овде... ни ића и пића.

ХАРТВИГ: Скољка раз вам говориш: слушај што говориш!

БИДО: Јесте, али си нас ти убедио да ће то да прође.

ЈАГО: Смувао си нас.

ХАРТВИГ: Ах... всјо то прочем њет важно. Својо одиграо и магу
на спакој!

ЛИР: Сигурно. Ван!

ХЕДА: Сити смо те већ. “Уживљавање носи чаробни свет.”
Хајде сада. Уживи се у ово: од синоћ ништа у уста
нисам ставила.

БИДО: Једва их убедили да останемо.

КОШТАНА: Оставке предали.

- БИДО: Примили нас из најбоље намере и да им овако вратиш.
- ХАРТВИГ: Добро. Остављају вас у изобиљу... беде. Посматри себја: Ђидо! Национална класика в шкалику, на кафанском столњаку. Плати пиће! Свјата девиза ваших замазаних скадарлијских Парнаса гдје балтајете о традицији и так неверно ваљујете сврх усти слово: “уметност” ...а патом: “Још литар и сифон!”
Ваше су Коштане веш еспри: кокоте што разгривајут вам пјану похоту в ритмових и запахи кафанске магле. И хвалитесја сурогатим и анегдотам полните своје мизерне пустоте и трситесја пирид Европом својим славним Ничево... Ништа. И стид вас није, потому что... что та Милостиваја Јевропа – как и ви! Падсахнуло трупло, смећем исполњено. Вот јејо... Геда Габљер!
- ХЕДА: Срамота!
- ХАРТВИГ: Конечно. Или, лушчи егземплар: вот јево, на котурнах! Часнаја брада. Карољ Лир! Таково какој јест знају га долго... Што дјелајет етаја пачитајема старина: аптом крчмит своју трагедију. Уважени куплер-мајстор великих боли... в каторих нити што осјећа... нити разуме. Дља пиво и кобасицу.
- ЈАГО: Еј, не вређај...
- ХАРТВИГ: Јаго! И похоже на тебја: совершениј макро!
- ЈАГО: Шамар ће да пукне.
- ХАРТВИГ: Ни води Вавилона не смијут ваш образ. С вами так... долго: дергајут вас на нитках бесмертни пивари. А ви цупкате... цупкате. Когда Харлекини... когда героји... свјо равно! И гдје тут художество? Гдје идеал? Великаја кобасица... пирид којорој завиватесја в својих... плишаних корибках. Јест, ви театр!
- КОШТАНА: Е, доста је вала било и твога.
- ЈАГО: Да нам соли памет! Пијани шарлатан!
- ЂИДО: Смердјаков. Татарин.
- ХАРТВИГ: Јест. Ја ту между вами. Ту и здухну.
- КОШТАНА: Па, цркни онда, не загорчавај нам.

ХАРТВИГ: Ну, говорју вам: пријдут изабрани как горске бујице. И прочистит буду овај свјет. И истребит пиво. И кажу вам: пришол час...

Руј је ушао још за Харџивиџове пираде и сѣоји оборена ђогледа иза свих. А иза њега – Паранос, аџенџи, у дугом маниџилу, са шеширом.

РУЈ: Другови...

Сви се изненађено окрену.

ХЕДА: Ох, привиђење!

ХАРТВИГ: Господи! Њет... тољко то њет...

(Пође ѡрема Рују)

Руј! Што случилос? Как? Господи... он корвавиј...

РУЈ: *(Не ђогледавши ѓа, крочи ѡрема осѣалима)*

Другови, тукли су ме...

ПАРАНОС: *(Прођура се и зајречи ѡуџи Рују)*

Полиција! Је ли господин Ниперт код куће?

ХЕДА: Да... овај... сад ћу да погледам... причекајте, молим вас.

(Излеџи)

ЛИР: Овдје нису чиста посла. Коштано, следи ме...

(Изађу)

ЂИДО: Богами, опасна работа. Извињавај другар, али што је зихер – зихер је.

(Журно изађе)

РУЈ: *(Крикне)*

Морате нешто учинити! Јаго...

ЈАГО: Видећу шта могу. Али, сам си закувао...

(Изађе)

ХАРТВИГ: Руј, буд храбар... прашу те... прашу...

ПАРАНОС: Ајде, одбиј. Немој да вадим лисице.

РУЈ: Не лисице! Молим вас! Мене овде познају. Баћушка изаћи! Видећете...

ХАРТВИГ: Господи... господи...

(Излеџи држећи се за ѓлаву)

РУЈ: Видећете... господин Ниперт ће вам рећи..

ПАРАНОС: Има да му захвалиш, а и господину управнику што је уопште пристао на ову соколану. А ако си нас повукао за нос, не само што ће да ти отпадну бубрези него... Море, слушај: зуцнеш ли ми пред Нипертом шта о томе, ја ћу да ти судим.

- JOE: *(Улази са салветом, жваћући)*
Каква је то то галама одјутрос?
- ПАРАНОС: Част ми је представити се: Коста Паранос, инспектор Специјалне полиције. Телефони не раде због саботаже па сам...
- JOE Ах, полиција. Је ли се управник одлучио за бело или црно?
- ПАРАНОС: Молим?
- JOE: Мислим, пиво. Синоћ је тражио.
- ПАРАНОС: Извините, није ми познато. О томе ћу извести господина кад се вратим.
- JOE: Па шта је онда?
- ПАРАНОС: Довео сам овога.
- РУЈ: Господине Ниперт, реците им... молим Вас. По Вашој жељи овде припремамо позориште. Ја сам по фаху лирски љубавник... или... романтични херој... а Јаго је рекао да без мене никако... ево, питајте га...
- JOE: Хм. А шта је учинио овај љубавник? Завођење? Прељуба?
- ПАРАНОС: Ухапшен код Ђуринаца. Без аусвајса. Сумњамо да је хтео у шуму.
- JOE: Па не рече ли малочас да је романтични херој!
- ПАРАНОС: Нисмо га узели у поступак: на вас се позивао. А вама је познато да господин управник гаји особито поштовање према Вашем дому.
- JOE: Поздрави га. А... с овим немам ништа.
(Хоће да изађе)
- РУЈ: Господине... молим Вас... па Ви сте по традицији наш заштитник... деца божја... ми... гледамо у Вас...
- ПАРАНОС: *(Вади лисице)*
'Ајде, полази.
- РУЈ: Бог да благослови пиво! За бога милога, не! Питајте кога хоћете...
- ПАРАНОС: Сад ће да платиш за све. 'Ајде!
- РУЈ: Не!
(Крикне)
Сломиће ми кости. Онда ће ме бацити у Саву!

- ПАРАНОС: То ти не гине.
- РУЈ: Нећете ваљда дозволити да ови увојци иструну у муљу... Господине Ниперт... Ви... тако снажан, тако моћан...
- ЈОЕ: *(Враћа се и њомилује за њо коси)*
Штета...
- РУЈ: Погледајте моје руке... молим вас... ови су прсти свирали “За Елизу” и мислим... ја знам да Ви...
- ЈОЕ: ...чиста штета.
- РУЈ: Спасите! Ја Вам нудим своју оданост... чинићу што хоћете... бићу Вам вечито веран...
- ЈОЕ: Хм... стварно...
- ПАРАНОС: *(Несћирљиво)*
Господине, молим за допуштење да се удаљимо.
- ЈОЕ: Удаљите се.
- ПАРАНОС: Молим?
- ЈОЕ: Мислим: марш напоље!
- ПАРАНОС: Разумем.
- Изађе.*

ОРУЖЈЕ ВРСТЕ

Светила се жуше.

- ЈОЕ: И кажеш све?
- РУЈ: Све, све што хоћете. Ја Вас преклињем!
- ЈОЕ: А ово?
(Прелази му њрсиом њо браздојини на челу)
- РУЈ: Бога су у мени убили. Разглобили ме. Погледајте врат... па груди...
- ЈОЕ: Да, да, да. Па ти си, Mein Herz, сасвим начет...
- РУЈ: Ево... и ту доле... слободно погледајте...
- ЈОЕ: Овде?
- РУЈ: Ах... боли!
- ЈОЕ: А овде... а ту?
- РУЈ: Ваша ми рука пада као мелем...
- ЈОЕ: ...збиља дрхтиш...
- РУЈ: ...бојим се...

JOE: ...доле си мокар...
 РУЈ: ...то је од... то је од...
 JOE: .. мек си... и топао...
 РУЈ: ...осећајан...
 JOE: ...срце ти лудо бије...
 РУЈ: ...и веран...
 JOE: ...свиђаш ми се...
 РУЈ: ...бићу покоран...
 JOE: *(Удари га с леђа и Руј клоне. Јоје га чврсто ухвати за косу)*

Јест, ја волим дечаке! Ал' да би стекао моју љубав мораш се разликовати од других, мораш да будеш окацион! Ја мрзим обичне педере. То је за мене Weltanschauung! Никаквог трулог мекуштва! Пријатељ ми је онај коме могу да се дивим: снажан, виртуозан мушкарац, као и ја. Мораш да будеш високо над свима, са шибом власти над светом. Ох... каква је то патња! Да у један хип можеш да га оплодиш или уништиш. Да дрхте пред тобом и увијају се... Симбол патње, моћи, уништења. Два мушкараца у еротском споју: врхунац власти! Љубав оријашки природна, без учешћа нижег, женског принципа. Оружје врсте!

Музика: оркестарски увод. Светла се пригушују.

РУЈ: Као Фридрих... и Ернест Рем.

Музика.

JOE: Васиона нек се диви
Два мушкараца вечни спој!

РУЈ: Као Шарлмањ... и Клемансо...

Музика.

JOE: Па напред децо домовине
 И нек нас, веже стисак чврст.
 Против мрачних галских принципа
 Против ропства мекуштву том!
 Наћ' ћемо снаге
 У ревиру свом
 И ићи напред руку под руку!

РУЈ: Као краљ Хенри... и пуковник Лоренс...

Музика.

ЈОЕ: Траје ли хаос тај
 Нереда вилин-гај
 Нестаће свет!
 Мушкарца чврсти пест
 Увешће реда свест
 И спасити земљи част
 Држимо власт!

Музика.

ЈОЕ: И запамти: мораш бити снажан. Непоколебљив. Неми-
 лосрдан. Непристрасан. Неповерљив. Самоуверен.
 РУЈ: Беспштедан. Округан.
 ЈОЕ: Слеп!
 РУЈ: Пристајем на све!
 ЈОЕ: Уз мене!
 РУЈ: Уз вас!
 ЈОЕ: Лажеш!
 РУЈ: – Искрено говорим!
 ЈОЕ: Да те предат власти? – Ја те хоћу чисто.
 РУЈ: – Чинио бих исто. Али Ви се, видим, бојите скандала.
 ЈОЕ: *(Клоне)*
 – Ах, Руј Блазу!
 РУЈ: *(Клоне)*
 – Хвала!

Музика.

ЈОЕ: Устани. Устани и буди јак. Мој мали пријатељ.
 РУЈ: Онда... вечерас?
 ЈОЕ: Одмах. Буди горе, у мом кабинету за десетак минута.
(Изађе)
 РУЈ: Сам пресудих себи и сад казну кобну
 Ја припремам себи. Тешку плочу гробну.

Светло се њали. Појављују се прво Хеда и Ђидо, а затим остали.

ХЕДА: Сам је!
 ЂИДО: Добродошао у ревир.
 ЛИР: Но... како је било у шуми. Једе ли се добро?
 КОШТАНА: Не као овде. Зато се и вратио.
 РУЈ: Шта ме гледате? Не игра Божана.

- ЈАГО: Игра позориште.
 РУЈ: *(Приметивши је)*
 Јулија...
- ЈУЛИЈА: За тебе сам од данас госпођица Златићева, ако уопште има разлога да ми се обраћаш.
- ЈАГО: Је ли, а шта су ти рекли горе? Хоће ли скоро?
 РУЈ: Слушајте... ствар је озбиљна... морате ми помоћи,
 КОШТАНА: А Ниперт?
 РУЈ: Баш о томе се и ради: Ви знате да је он... од оних...
 ЈАГО: Од којих?
 РУЈ: Не смете ме остављати насамо с њим. Кад почиње проба?
 КОШТАНА: Ти си своје, изгледа, већ испробао.
 РУЈ: Другови... баш сада ми је потребна помоћ...
 ЈУЛИЈА: Чисто срце...
 ЈАГО: Видећемо како можеш да се извучеш. Даћемо ти још једну шансу. Баш смо сад пробали. Нешто из Еврипида знаш?
 РУЈ: Не. Али, чини ми се да Ниперт воли Прометеја.
 ЈАГО: И запамти: овде ја командујем. Примедбе и жалбе се достављају од дванаест до поноћи.
 РУЈ: Схватам, али...
 ЂИДО: Одлучни смо да наставимо. Даћемо маторој мало секса.
 КОШТАНА: 'Ајде, бре, и шта ту ваздан. Ово се до подне мора решити.
 ХЕДА: Све или ништа.
 ЛИР: *Alea iacta est!*

ОБНОВЉЕНО ПОЗОРИШТЕ

Оркестарски увод. Светла се сасвим пале. Јулија, Хеда и Кошћана се намештају у еројске позе. Лир се кичи зирландама и избацује њрбух као Дионис.

- ЈАГО: Дакле, према договору. Бакхе, на ову страну! Ђидо, јави маторој да смо спремни.

БИДО: 'Ајд сад; и помоз боже!
(Изађе)

ЈАГО: Песма!

БАКХЕ: Фало, мој Фало
Пламени ратниче
Фало, мој Фало
Чврсти осветниче.

Улазе Бидо и Коко.

ЈАГО: Добродошли, мадам, у Нипертов театар! Пред Вама је нови плод нашег труда: игра пиву – игра радости! Као добро хереско... пиво – тече песма из уста девојачких... златокриле оде глас...

БИДО: Све гланц ново, по цени и из руке у руку!

ЛИР: *Theatrum mundi*: ево Бромја, бога Дитирамба, из Тракије распусника, богатога бескућника!

ЈАГО: У славу пива: кикоћу се, ритају, размахују, подпипкују, завлаче, дрхћу, цикћу, лижу, гмижу, убадају, насађују!

БАКХЕ: Фало, мој Фало
Бршљаново стабло
Фало, мој Фало
Оштри заштитниче!

КОКО: (*Заљубиће*)
Bravo. C'est quelque-chose!

ЈАГО: Дозволите, мадам... прикључите нам се...

КОКО: Само тако можете рачунати на мене.

ЈАГО: Хеј, Бакхе!

ЛИР: Хеј, кадмејске менаде!

ХОР: Пиво, оче сводовити
Чуј молитву моју сада
Добру срећу дај да видим
Дај победу правој ствари.

ЛИР: Весели се Бакхов доме, Диониса дуги штап...

КОКО: Већ тако – да!

ХЕДА: Поиграјмо, слав'мо Бакха!

КОШТАНА: Запјевајмо, клич'мо с коби!

- ЛИР: Крв бога пива сву гору помами!
(*Симулирајући испијање врчева*)
- БАКХЕ Фало, мој Фало
Ладијскијех страна
Фало, мој Фало
Кито опевана!
- КОКО: А – не! Тако не иде. Нема тога на празно! То је чифутски маниџе! Пиво то спеши! Пива овамо!
- ЛИР: Бршљаном дај се вјенчај
Бујај ми, бујај зелен-китом!
- КОКО: Хеј... чујете ли! Пива!

Слуџе уносе њиво.

- ЛИР: Краснијем родом роди
Заносна дај се кити!
- КОКО: Има ли је овде?! Ви сте мушкарци, господо! Музика!
Светло! Дајте штимунг! Comme la chambre – séparé!
- ЛИР: Штапом – тирсом маши, треси...
- ЈАГО: Бршљаном се кити, вјенчај...
- БИДО: И Диониса нам дичи!
- КОКО: (*Хвања се за њирс*)
То ли је тај осветник, копљетресац, освајач црног
цвећа и црвене служи! Дајте га! Дајте већ једном! Куд
пукло да пукло! Терај!
- ЛИР: Сад Бакхо, на дјело – далеко нијеси баш!

Улази Јоџ.

- ЈОЕ: Руј! Was ist Los Hier?
- ЛИР: (*Пружи му њирс*)
Штапа се обијесника срцем
И ти маши! Сва ће земља играт.
- РУЈ: (*Видевши Јоџ, њобежне на друџу сѡрану, одџурне Лиру
и уџлашено дрекне*)
Не! Никаквог трулог мекуштва. Одступи!
- ЛИР: Што? Како, молим?

ОРГИЈА

Ришам. Свейла се пригушују и испарења постојају разнобојна. Руј се домогне ширса и појне на један кубус.

- РУЈ: *(Ошине)*
 Сад зови народ ратниче изгони га
 Затруби снагом свом у трубу тиранску
 Нек до небеса оштар звук се разлеже
 И обавести народ гласом громовним!
- ЈОЕ: Мој Руј...
- РУЈ: *(Ошине)*
 Сад гвоздена клина немилосни рат
 Притискај кроз прса ми нештедимице!
- ЈОЕ: Мој мали пријатељ...
- РУЈ: *(Ошине)*
 Ја свдржалац божјом милости
 Одређујем да више нема посебних права
 Ил' дужности, осим које дам.
 И још оглашавам: од данас нам
 Пиво је светиња и стег!
 А све које дам друге дужности
 Примите одсад као нужности!
- ЈАГО: Чули сте га... песма!
- ХОР: Закони ће сада нови
 Оборити старо право
 Ко одбије пиво нека пати
 Реч прастара тако наређује!
- ЈОЕ: Срећниче...
- РУЈ: *(Испне се на највиши кубус и ошине)*
 Узвишен. С тешким бременим.
 За вас патим. Да.
- ХЕДА: Ти општи спасе свију људи, патниче
 Прометеју, трпиш казну ту!
- ЈАГО: Обдари људе... даром великим.
- РУЈ: *(Ошине)*
 Населих, ваше душе слепим надама
 Пиво поклоних вам.
- ХЕДА: Ти пркосиш, под горком том
 Не савијаш се невољом.

- РУЈ: (Ошине)
Помажућ вама стекох муке себи сам.
- ХЕДА: А реч ти храбра сувише.
- ЈАГО: До у дно срца свих си дирно.
- РУЈ: (Ошине)
Људима дадох дар
И зато јадник ове муке подносим!
- КОКО: Occasion, chéri! Као огромни штап са дршком обре-
заном у јабучицу. Штрчи. Љути кметски колац, на све
спреман! Погледај га. Замисли како расте, како се
стамено издужује и коначно ме пробада. Ah, cheri!
(Обисне се Јоу о враић)
- ЈОЕ: Закован у облаке дереш. Читав свет ти на плећима. Ти
стежеш све конце, свестан своје трагедије. Ти си му-
шкарац од мяса и зноја, а ипак симбол: власт и од-
говорност!
- РУЈ: (Ошине)
У ваздуху лебдим разапет!
- ЈОЕ: Вођа! Избављење! Сва радост уништења и срећа дис-
циплине. Непоколебљив. Вечан. Сви смо у теби и ти у
нама – на миг твој дижу се масе у слепом поверењу. И
молимо те: истрај! Не остави нас!
- РУЈ: (Ошине)
А душмани наши уживају у том!
- ХЕДА: О, мрски, о злотвори
Ускоро чуће народа гнев!
- ЋИДО: Када ћеш патњама тим свршетак видети?
- РУЈ: (Ошине)
У грчу патим ја
- СВИ: Леле, леле престани, ах!
- РУЈ: (Ошине)
Под љутом не свијам се невољом!
- СВИ: Ах, куку, ах леле!

Улази Харџивиџ и јури од једноџ до друџоџ.

- ХАРТВИГ: Што случилос?... Господи... Руј... Хеда... Коштана...
Мадам... Господи!
- ЈОЕ: То је он. Ухватите га!
- БИДО: За гушу Смердјакова!
- ЛИР: Стегни. Платиће нам сад.
- БИДО: Татарин!
(*Хваїа̄а̄ за*)
- ХАРТВИГ: Што... хоћете... пустите мења..
- ЈОЕ Не пуштајте га. Сетите се како вас је лагао и хушкао
једне против других. Дан победе иште жртву!
- БИДО: Устај роде! Дуго, дуго
Лежао си непробуђен!
- ХАРТВИГ: Господа...
- ЈАГО: Чините с њим што хоћете. Стидимо га се.
- ХЕДА: Ти издајниче, ти...
- БИДО: ... Бранковића сорто, ти пасје колена...
- КОШТАНА: ... од руке ти ништа не родило ...
- БИДО: ... ни у пољу шеница бјелица ...
- ХАРТВИГ: Руј! Син мој!
- РУЈ: (*Ошине*)
А ти старче бежи, бежи
Стара правда не треба, нам!
- ЈАГО: Носи болест сву из града
Злих духова избор црн
- ХЕДА: Бежи!
- БИДО: Бежи!
- КОШТАНА: Не требаш нам!
Ударају за.
- ЈУЛИЈА: (*На другој стірани, нагиње криґлу*)
Стакленце, ходи...
- ХЕДА: Њега, њега!
(*Повлачи Харївиґа по сцени*)
- ЛИР: Врутак вина пусти, дај нам свима Бог!
- КОШТАНА: – Пива, баксузе.
- ЛИР: Врутак пива...
- Кошћана се баџи на њега.*

- КОКО: (Усхићено)
Мој театар! Ерос!
- РУЈ: (Ошине)
Парите се, децо божја! Једни другима под стегно ухватите и царајте где треба. Уживајте. Мрачно, влажно и топло једни другима преносите. Изгубите се!
- ЋИДО: Овамо женскаћи...
- ЈУЛИЈА: Расплови, о Фало...
- КОКО: (Баџи се на Јаџа)
Лепршај петлићу!
- ЈАГО: Коко! Колико сам чекао!
Форџисимо. Којулаџија. Сви се задовољавају на разне начине осим Јоа, који хийноџисано буљи у Руја и Хеде којој је уз њомоћ Лира усјело да узјаше Харџивиџа.
- ЈОЕ Ти! Ах, боже... бити ти!
- РУЈ: (Ошине)
За вас патим!
- ХАРТВИГ: Ах, Руј... помошт!
- ХЕДА: Ћи!
(Звизне џа)
- ЛИР: Хоја – хеј!
(Звизне џа)
- ЈАГО: (Искобеља се од Коко)
- КОШТАНА: По свим земљама стењање се ори.
- ХЕДА: Име твоје узвишено!
- ЛИР: Цео Запад опевава!
- ЈУЛИЈА: И сви они што у светој...
- ХЕДА: У Азији пребивају...
- ЛИР: С непреболних твојих мука
Цела плаче васиона!
- СВИ: Цела плаче васиона!
Цела плаче васиона!
- КОШТАНА: Ух, бре, сву ме издрпасте...
- ЈОЕ: Па удри, шта чекаш... више нас нема! Сви смо твоји!
Моћ покажи! Примени нас! Убиј! Ах, Gott!
- РУЈ: (Ошине)
Уништи!

ХЕДА: Ђихааа!

ЈУЛИЈА: Шибаж!

ЂИДО: Оплети!

ЈАГО: Расточи!

КОШТАНА: Транжирај! Исеци!

ХАРТВИГ: *(Падне њод њерейом, а зајим скочи)*

Јаши! Ободи! Праштају! Всьо праштају! Шибаж и оплети, говорју тебја! Праштају ти... снагу знојаву. И ви... за чем стојите? Тут ја, пирид вами... пустој и жељан ваших кулаков. Ну, вот... всьо праштају! Јаши Галијина потомко, рутаву полност ти праштају! И ви му праштајте! Од јево кукате в казаматим... проклињете јево в вајскам. Од јево... стрепите в уредима тихим... и бојите га се!

Праштајте всим властимна и ... идеологијама. Јер, да сте угњетени чини се вам. У вам то находисја. Дубоко ввнутри... дубоко! Давно пањал и лагал себја. Праштају и себја! Как иначе жит... а сам, а немоштен. Пива вам нужно! Пива још... да нестане в његовој... крагни, да вас напоји, о счаси! Оно вас гањајет... једне проту других и так спасајет истребљенија. Оно вас водит к познанију нужности. Большаја бачва... из которој потихоњку лијут: и Бог... и закон и горјаче идеје, масе... покрети... војне... ох, господи!

ЈУЛИЈА: Бађушка...

ХЕДА: Уживели смо се. Баш како си тражио!

ХАРТВИГ: И себја праштајте. Опростите пиваревом театру: Есихилу.. и Еурипиду... и Корнеју... и Молијеру. Праштајте Игоу, Чехову, Шоу... разрешите Пискатора, Брехта, Мејерхољда... и менја опростите! Ја виноват! Поњимају сејчас и: праштају! Ну, приходит дан...

ЈОЕ: Не дајте му!

ХЕДА: Да нам соли памет!

КОКО: Свалите га!

ЂИДО: Удри! Удри тровача!

ЛИР: *(Звизне ѓа)*

На!

ХЕДА: *(Звизне ѓа)*

На још!

- ХАРТВИГ: Господи... сердце... аааах...
(*Сруши се*)
- РУЈ: (*Одбаџи њирс*)
Чекајте... од срца пати... болесник..
- ЈОЕ: Удри! Los!
- КОКО: Реванш!
- ХАРТВИГ: Ах... њеет... давјус...
- ЈОЕ Тако! тако!
- РУЈ: (*Поџрчи низ кубусе*)
Оставите га... шта вам је!

СЛОБОДА

Свејла се њале. Оркестџар наџло џрекида.

- ЈУЛИЈА: Бађушка! Ви престаните! Сви сте полудели!
- РУЈ: Пустите! Склоните се!
Руј и Јулија усјеју да их одџурну. Харџивиџ лежи наузнак у џџрзајима.
- ХАРТВИГ: Ах... Руј...
- ЈУЛИЈА: Шта сте стали! Брзо лекара!
- РУЈ: Негде је горе имао капи... Бађушка, где су вам капи?
- ХАРТВИГ: Ах... Руј... синок мој... прости... виноват... конец... вазми
Јулију... ети двори... прашђај... слобода... слобода
всјем... чтооо... ах!
(*Смири се*)
- КОШТАНА: (*Тџџо*)
Не помогоше му сад ни Кузман ни Дамјан.
- ЛИР: Herzschlag.
- БИДО: И од тога је патио?
- ЈОЕ: За данас је доста. Komm Mitt.
(*Изађе*)
- КОКО: Изнесите га.
(*Изађе*)

Свејла се сасвим њале.

III ЧИН
16. октобар 1944.

Истио предворје. Цеви мирују. По њоду разбацане бачве, флаше, кригле, делови инсценија, крие... На сцени су Бем, у њишој њелерини, Дражи, са коферчеиом, Паранос у зимском каиуиу и Јоe, у кућном халаиу и ѡаиучама. Чује се ѡиуиан ѡиоѡа.

- ЈОЕ: Не, ја не идем. Ја нисам кукавица.
- БЕМ: Ово схватите као тактичко повлачење. Фирер ће употребити своје тајно оружје. Пред нама су још увек велика дела.
- ЈОЕ: Управо због тога и остајем. Вратили се ви или не, неко мора да настави мисију пива. Јер, чим се ствари среде, биће и новог хмеља. Ја се не предајем. Ја знам да ће победнику требати доста пива. Ред пре свега gnädiger!
- БЕМ: То је издаја!
- ДРАГИ: Ви сте просто наивни: њихови агенти неће пропустити да поднесу пун извештај.
- ЈОЕ: Значи, лоше сте обавили свој посао. А ја сам вам на време нудио пиво.
- БЕМ: Не могу да верујем: ви, значи, приступате непријатељу! Ви сте некад били Немац!
- ЈОЕ: Ви сте криви, Herr Oberst. Ви. Морам ли ја да трпим што Немачка није била јака? Ја још увек остајем борац за нови поредак! Der Alter Kämpfer! И кажем вам: ко год се покаже способним да учврсти опште светиње, јаку власт и послушност вођи – имаће моју помоћ. Ја правим пиво – и то не заборавите! Свету су и даље потребни мушкарци, а себе видим у том колу.
- ПАРАНОС: *(Драгом)*
Шефе, остало нам је још пола сата. Овај је начисто шашав.
- БЕМ: *(Поверљиво)*
Човече, ја вам нудим могућност да спасите голи живот!
Wir sind Deutsche!
- ЈОЕ: Голи живот! Срамота. Ви сте некад били Немац! Е па, Wiedersehen, Meine Herren!
(Изађе)

Ћуџиња.

БЕМ: Ликвидирати.

ПАРАНОС: Sofort, Herr Oberst.
(Изађе)

БЕМ: Тешке су смрти негдашњих пријатеља. Рекосте... још пола сата?

ДРАГИ: Двадесетпет минута.

Крајика ђуџиња.

БЕМ: Жао ми је што нисте схватили улогу пива у изградњи нове Европе, драги мој. Јест, управо тамо, испод Фрауенкирхе, дуж Блуменштресе, уз кригле и братвуршт, родиће се опет Европа. Пиво нас је довело догде и водиће нас и даље и само ми ћемо господарити. Само најјачи, драговићу! Цео свет лежаће поново пред нашим ногама. Колико векова вам то тувимо у главу и – ништа. Не можемо ништа против вашег балканског мамурлука од брље, од пожегаче и џанарике, од шљиве коју по земљи лопатама згрћете, уз гроктање свиња што по њој риљају и серу. И онда од те одвратне смесе варите, цедите ту своју смрдљиву мученицу и глава вас, наравна ствар, боли од ње већ добрих десет столећа. Ма не, ништа ви нисте схватили. Хмељ! *Humulus lupulus*. Вучја трава, мој господине. Повијуша настала у здравини Шварцвалда. Расте само у полутами. Листови срстају у усправне пупољке, које као франачка копља штрче у вис. Један се може сломити, али већ два нова ничу одоздо и пупе лицем према шуми. Расту с вуковима. И тај црвени паук са својим одвратним канџама, тај гадни паразит што хоће да им сиса душу, он може да уништи једно поље, може и два и двадесет, али је у вучјој трави снага, а не у мизерном инсекту, чији је век ништаван. Вучја трава ће спасити Немачку и свет са њом. У том руксаку што носите на леђима је кантица масти и сапун, који ће Немачкој помоћи да се опет вине у небо! Из тог руксака, из те конзерве масти родиће се нова, још јача европска држава! Ма каква Европа – цео Запад! Муњевито се обнавља производња и немојте никада – пазите *никада* – посумњати да ћемо опет правити пиво најбољег квалитета – тамо, овде, испод Пауланера и у Хофброј, на Пикадилју и на Бродвеју, од Кине до Орегона! *Miller's High life!* Цео

свет ће опет бити пиво! Само неколико деценија ће нам требати да опет направимо светско чудо. Можда само пола века да поново станемо на чело Европе. Не брините, gnädiger, вратићемо се да господаримо над вама и да вас учимо памети. Јер ништа не схватате... Ваша је памет у чокању.

СРЦЕ У РУКСАКУ

Музика. Свејла се збуше. Бем и Драги у њујиној одећи, са руксацима.

БЕМ и
ДРАГИ:

Пиво ће се опет лити
Макар да је Рајх у мраку
Опет ће нам добро бити
Срце нам је у руксаку.

Ни то време није лудо
Немачка ће бити чудо!
Нек нам живи драга тетка
Производња – моћ поретка!

Мало купи, више продај
Униформу дај за банку
Старо пиво – нова ношња
Производња и потрошња!

БЕМ: Also... Wiedersehen Belgrad!

Журно изађу.

Лир, Кошћана, Хеда и Јаџо промоче се иза једне бачве.

КОШТАНА: И не вратили се, да бог да.

ЛИР: Да имам тисућу с усијаним копљима
Да шиштећи јурну на њих...

ХЕДА: Него: песма!

ОКТОБАРСКИ ТЕРЦЕТ

Оркестарски увод. Свејла се њале у радосним бојама.

ХЕДА: На источном фронту већ је пао снег.

ЛИР: Хитлерове хорде дале се у бег
Падај, падај снеже, покриј тле
Нек Хитлер главом плати све
Што пре, што пре, што пре
Што пре, што пре, што пре...

ХЕДА: И платиће.

ЈАГО: Ја... одлазим. Ни часа више овде. Питам се само како сам могао све то да подносим. Драги моји... присуствовали смо бедној смрти позоришта.

КОШТАНА: Јеел? Сад ћеш још, какав си, да кажеш како ти је ђаво крив. Види, молим те. Е, имао је право покојни Ба-ћушка... бог да му душу прости – ти си, бре, једна обична лопужа. И слушај сад: зуцнеш ли некоме о свему кад дођу браћа... ћу да кажем и ко нас је довео и ко је спремао представу...

ЛИР: Мислите на солидарност...

КОШТАНА: Море... с овога солидарност? Кад смо сви у сосу онда има да буде: ћути да ћутим. Јел' јасно?

ЈАГО: Јасно. Јасно ће вам бити ускоро. Само, ја нећу да једем те колаче. Што сте месили – кусајте. 'Ајд, па збогом – децо божија!
(Изађе)

КОШТАНА: Чекај, бре...

ЛИР: С поносом носи своје име. Хисторијски поварењак.

КОШТАНА: Свет се тумбе окрену!

ХЕДА: Није могуће да ће нас сад оставити. Јаго! Хеј...
(Излећи)

ЛИР: Проказаће нас, видећеш.

КОШТАНА: Море, неће тај даље од жице. Опкољени смо.

ЛИР: Зна ли се што? Гдје су?

КОШТАНА: По тутњави – иду од Авале.

- ЛИР: (Загрли је)
Коштано, бодри ме. Буди уза ме.
- КОШТАНА: Па, наравно... није Коштана ко ове шиндивиле. Само ми се ти соколе не бој. Мало ће да сева и ће да се смири. Ми смо, бре, прима глумци.
- ЈУЛИЈА: (Сјоља)
Убиство!
(Улеји)
Ниперте су побили. Леже у башти крвави!
- ЛИР: Ето, већ је почело. Не рекох ли ти. Бог нам сад буди у помоћи.
- КОШТАНА: Сад ће да настане стрка. Хајдмо Лире.
(Изађу)
- ЈУЛИЈА: Чекајте. Ено их код шедрвана једно уз друго.
(Улази Руј)
А она битанга пуца док им се мозак не просу!
- РУЈ: Ко?
- ЈУЛИЈА: Агент. Видела сам га кад је улазио у ауто. Где су радници, послуга...?
- РУЈ: Сви се разбежали одјутрос. И кажеш мртви?
- ЈУЛИЈА: Начисто.
- РУЈ: Е па, то је вест. Сад сам слободан.
- ЈУЛИЈА: И ја. Отишао је без поздрава. Истим аутом.
- РУЈ: Пуковник?
- ЈУЛИЈА: Мој оловни војник.
- РУЈ: Не брини. Доћи ће други. Скоро ће их бити више него пре. Ту технику нећеш да издржиш. А на крају ће те напунити... оловом.
- ЈУЛИЈА: Делићемо судбину. Биће међу њима и педера.
- РУЈ: Мање од оних што воле плаву па рутаву.
- ЈУЛИЈА: Нема ти више Ниперта да ти даје кобасицу.
- РУЈ: Ни теби Бема да те кљука спреда и отпозади.
- ЈУЛИЈА: Како те није срам.
- РУЈ: Ти се само покриј.
- ЈУЛИЈА: Мушка курва.
- РУЈ: Солдатуша.

- ЈУЛИЈА: Дупе ти спасло главу.
- РУЈ: И теби. Фуксица.
- ЈУЛИЈА: Крпа.
- РУЈ: Ошљача.
- ЈУЛИЈА: Ух... што прија... даље?
- РУЈ: Како си се јадно изофирала. Све је из тебе покуљало. Све сте исте. Гледам те некад на балкону...
- ЈУЛИЈА: О... и ја тебе како се стидљиво скриваш иза живице... лирски љубавник... “ал мир! Шта сину кроз прозор тамо”...
- РУЈ: А пази ово: “О Ромео... што си Ромео... свог пореци оца...”
- ЈУЛИЈА: “Ево је моја госпођица...”
- РУЈ: “Душманин је мој име твоје... света ми...”
- ЈУЛИЈА: “Не куни ми се. Ма колико да се не Радујем теби, не весели ме Данашњи овај разговор”.
- РУЈ: Ни мене.
- ЈУЛИЈА: Ромео.
- РУЈ: Јулија.
- ЈУЛИЈА: Сами смо.
- РУЈ: Сами.
- ЈУЛИЈА: Шта ово би од нас?
- РУЈ: Не знам... пиво...
- ЈУЛИЈА: Како је све брзо дошло и прошло. А мислила сам...
- РУЈ: Питај бога шта сам ја мислио.
- ЈУЛИЈА: Не љутиш се...?
- РУЈ: Ма... остави, молим те...
- ЈУЛИЈА: Светиславе...
- РУЈ: Шта има ту... на себе сам бесан. Све сам упрскао. Имаш ти право: крпа. Онако блесаво да се избламирам... онаквог човека да пустим злотворима...
- ЈУЛИЈА: Ја сам крива. Да нисам оно вече отишла са Швабом ти би остао овде... у миру...

- РУЈ: Ништа ти ниси крива. Будала – ето то је. Да сам мало сачекао, нашао бољу везу... сада бих писао ратне заповести. Био бих ослободилац... а не... мушка курва!
- ЈУЛИЈА: Хтела сам да проживим. И проживела сам... Матора сам Светиславе... матора и уморна. Све што сам имала, бацила сам. Тако...
- РУЈ: Што смо тражили – нашли смо.
- ЈУЛИЈА: Ипак... остали смо...
- РУЈ: А како сам те желео све ово време. И гледао те како одлазиш са оним... оним...
- ЈУЛИЈА: Море... из руке у руку сам ишла. Боље речено: са коца на колац... а кад је Баћушка умро све ми је постало равно... шупља сам и рањава... мој Светиславе.
- РУЈ: А ја сам за то време измишљао сто и једну изопаченост, играо на жици пред оним лудаком... да спасем главу... што не погибох! Што ме не бацише у Саву!
- ЈУЛИЈА: Касно је сад. Солдатуша.
- РУЈ: Дупе ми спасло главу.
- ЈУЛИЈА: И мени. Фуксица.
- РУЈ: Крпа.
- ЈУЛИЈА: Ошљача.
- РУЈ: Сибина...
- ЈУЛИЈА: Свето...
- РУЈ: Сами смо.
- ЈУЛИЈА: Сами. Као некад.
- Оркестарски увод. Свети́ла се б̄уше. Руј и Сибина загрљени.*
- РУЈ: Ослушни... тишина...
- ЈУЛИЈА: Тишина...
- РУЈ: Нема више пива. Не бургла више. Нема га. Пресахло је!
- ЈУЛИЈА: Заиста...
- РУЈ: Умрло је. Сибина! Пива нема! Ништа се више не чује.
- ЈУЛИЈА: А топови?
- РУЈ: То горске бујице силазе.
- ЈУЛИЈА: Слобода...

- РУЈ: Велика бол... која сада постаје пријатна: револуција. Како је говорио Баћушка: свет ослобођене воље!
- ЈУЛИЈА: Срећни... појединци...
- РУЈ: Дај ми руку...
- ЈУЛИЈА: Свето мој једини...
- РУЈ: Ми... можемо покушати поново...
- ЈУЛИЈА: О... како бих волела...
- РУЈ: Не можемо!
(Скочи)
Морамо! Хеј... овамо! Овамо!
- Улазе Бидо и Хеда, а зајим Кошћана и Лир.*
- БИДО: Зна ли се шта?
- ХЕДА: Видела сам из баште. Иду тенкови од Бањице.
- РУЈ: Другови... Сибина и ја...
- БИДО: А ја овако рачунам. Немци – отишли. Нипертови – побијени. Јаго – нестао. Нема сведока. Нико ништа не зна. Само ми да ћутимо.
- КОШТАНА: Него! Ни бриге вас. Ја теби – ти мени. Има да се држимо.
- ЛИР: Давно смо дали оставке и нико не зна за то. Одбили да играмо за окупаторе.
- КОШТАНА: Још ћемо и орден да зарадимо.
- БИДО: Па, ако не орден... опет смо на свом.
- РУЈ: Другови... зар не чујете... нема више пива. Утихнуло је. Сами смо. Слободни.
- БИДО: Као славуј у лугу. Него: да се чистимо сад или одма?
- РУЈ: Готово је! Зовем се Светислав Радић.. бивши глумац. Бацам у ветар сву своју прошлост. Све. Чист сам сад. Сад могу... Осећам се као да сам тек стигао у овај град. Као матурант.
- ХЕДА: Ја као учитељица. Равно из препарандије. Катарина... из поштене сомборске куће Шинђанских...
- КОШТАНА: Пих... изем ти Сомбор. Је си ти, бре, чула за Ниш. Е, отуд сам. Прва Коштана од Солуна до Будима: Наста Хади-Настасова... мене су, бре, сликали за биоскоп још кад си ти азбукивједила по тим препарандијама...

- ЈУЛИЈА: Боже... слободни...
- ЛИР: Не могу вјеровати. А ово је већ други рат што преко главе претурам. Четрнаесте ме отераше у Галицију... равно из казалишта... Отон племенити Харамбашић... Смутљивац и панславен. Друго ослобођење дочекујем. О tempora!
- РУЈ: Нема нас ближих него што јесмо. И опет ћемо бити заједно.
- БИДО: Да опростимо једни другима... ако је било речи...
- КОШТАНА: Ти, бре, к'о да се на онај свет престављаш. А ја хоћу да живим!
- ХЕДА: И ја!
- ЈУЛИЈА: И ја!
- ЛИР: Под сваку цијену.
- РУЈ: Па, живећемо!
- БИДО: Итекако!
- КОШТАНА: К'о пре рата!
- РУЈ: Не! У новом свету! Баћушка је рекао: оружана револуција има да прочисти свет. Одмах одбаците старо. Сибина и ја смо то већ учинили. Хајде! Не устежите се!
- БИДО: Шта има да одбацам кад ништа немам... Отац ми, Стојан има нешто земље у Мачви... па, ево, ако треба... дајем...
- РУЈ: Одбаците стара осећања, светиње, законе... све што имате. Познајте себе... као личности... слободне воље...
- КОШТАНА: Шта има ту... ја прва признајем... да сам неки штик белосветски – нисам. Играм колико могу- ал' зато чикам дал' има већи лаф од мене за другарство... и то...
- ЈУЛИЈА: Морамо се очистити. Света је у праву.
- ЛИР: Сва повијест овога вијека прошла је преко мог хрпта. И све сам како-тако издржао. Али, ево ме гдје стојим усправан са погледом равно у будућност. Дувајте ветри...
- РУЈ: Тако! Никако другачије! За неколико сати свет ће бити слободан... И заиста... шанса је пред нама... узми или остави!

- БИДО: Па јасно – узимам.
- РУЈ: Шта можемо да учинимо, ако смо све одбацили? Ба-
ћушка је рекао да је довољна воља. Само то!
- ХЕДА: А то имамо...
- РУЈ: ... и жеља да се свет промени. Шта желите? Говорите!
Морамо знати, јер задњи је час!

БОЖЈА ДЕЦА ГРАДЕ НОВИ СВЕТ

Свејџла се љуше. Риџам.

- ЛИР: Хелиополис, рече ли?
- РУЈ: Град сунца.
- ХЕДА: И мира. Свако слободан да чини што хоће... јел'. Ја бих
да имам децу. Да ме због тога не тера муж.
- КОШТАНА: Побегуљо! Ја бих да певам и играм... на мерак свима...
Да ужива коме треба... и то цабе... севап је. И да се
волим с... овога. С мога Лира, трагичара...
- ЛИР: И вријеме је да одемо из театра. Ту је увијек исто. По
себи знам: окрени-обрни, ни радости ни ужитка. Ја бих
да се вратим латинском... То је ризница! Хеда... Могао
бих подучавати твоју дјецу... бесплатни сатови...
- ЈУЛИЈА: И то је стари свет! Неће више бити посебних језика.
Сви да говоре истим језиком! Сав свет!
- БИДО: Да се разумемо... да не буде бараба... и силеџија... и
пендрека... и џандара...
- КОШТАНА: ...и пуковника...
- ХЕДА: ...белих колира... и мундира...
- ЈУЛИЈА: и курава... и келнера... и шампањца...
- ЛИР: ...и параграфа... и финанса...
- ЈУЛИЈА: ...и позоришта у кутији... и привилегија... сви да имају
све!
- РУЈ: Најважније: да више нема пива! Никада више да не
затутње ферментори. Да оду са Нипертима сви месе-
чари... упаљене масе... диктатуре... Да више не буде
одвратних игара са оним што пати и шиба! Са пивом

нек умре стари свет. Огромна уста руље. Нек прсне чекрк распамећене једнакости! Није, Баћушка... Није то више у нама! Ослободили смо се'

КОШТАНА: Отерали.

ЈУЛИЈА: Очистили се.

ЛИР: Побегло је сводник.

БИДО: Тај је добро крштен. Јаго!

РУЈ: Однео је собом све. И срећом – оставио нас саме. Никад се више неће вратити... Остаће да виси на жици стари свет! Сва поквареност, притворност, издаја! И старо позориште је тамо. Нема га више. Нисмо глумци. Баћушка!

Оркестарски увод. Свејла се глуми у црвено. Глумци се скућују према Рују који покушава да их све објери.

СВИ: Напред у врли, нови свет
Света воља из нас говори
Сво пиво, власт
И терор
Све старо срушићемо ми.
У Хелиополис божа децо
Чистих срца
Улазите сви!
Чека нас врли, нови свет
Много труда и заједнички рад
А опет сваком слободе
Доста
И дужности што поставља их Град.
У Хелиополис божа децо
Светла чела
Улазите сад!

РУЈ: Сибина, пиши као... дневна заповест за први дан новог света! Прво, срушити Нипертову пивару на "Мостару", а затим све пиваре од Чешке до Орегона. Забранити пиво. Упорно објашњавати његову садржину: дванаест посто алкохола... лагано дејство на организам... трајно и болно пијанство! Друго: установити сталну револуцију у циљу отрежњења свих појединаца. Треће: укинути све облике власти осим оних које су нужне револуцији.

ЈУЛИЈА: И... личност као врхунски критеријум, као једино неприкосновено!

ХЕДА: Уместо закона – заједнички договор!

РУЈ: Уместо Бога – свест о себи самом! Четврто, пето и шесто: увести неограничену љубав... нова осећања... нову, револуционарну уметност... хиљаде врста позоришта која се са улице и тргова жицама преносе у домове. Нову слику света! Баћушка, чујеш ли! Слобода!

Покосе их рафали са ѿри сѿране.

ЛИР: Што... ах... Коштано...

ХЕДА: Јао... не мене...

КОШТАНА: Стрефи ме... Лире... Лире... ах...
(*Рафали*)

РУЈ: (*Вуче се*)
Слобода свима...

Покоси га рафал. Заѿим, са ѿри сѿране улазе Јаѿо, са качкеѿом и шмајсером, Павлуша у ѿмѿарицама и Андруша са школском каѿом.

ЈАГО: Ево вам слобода!

ПАВЛУША: Тако
(*Још ѿуца*)
Још мало. Можда има живих.

АНДРУША: Јао... дај крви да им се напијем.

ПАВЛУША: Овог маторог... као да сам негде видео.

ЈАГО: Био је глумац... познати...

АНДРУША: Сад се сећам... са школом нас водили...

ЈАГО: Готово је. Тако је умро стари свет.

Тишина. Павлуша буљи у ѿмѿилу на ѿоду.

ПАВЛУША: У ствари... ко су ови?

ЈАГО: Ђ Рекао сам већ. Сарадници окупатора.

ПАВЛУША: И кажете... хтели да сруше пивару и побегну. Е, 'оћеш мајци.

 ПРВА ЦИГАРЕТА

Оркестар највишија ложу. Светила се њале на сцени и у гледалишћу.

ПАВЛУША: Можда би требало још?

ЈАГО: Доста је.

Долазе на просценијум, док Андруша скамењен буљи у ђомилу на њоду.

ПАВЛУША: Нисмо стигли да се упознамо... ја сам Павлуша са Чубуре... шегрт... ово је мој друг Андруша, школац...

ЈАГО: Ја сам Хаџи-Ристић... уствари, само Ристић. Честитам, момци.

ПАВЛУША: Друзе Ристићу... кад ће наши?

ЈАГО: Већ су на Славији. Преко Сењака туку топови. Скоро ће.

АНДРУША: Јој, другови, зло ми је... ја бих напоље...

ПАВЛУША: Срам те било. Седи овде и диши дубоко. Колико сам ти пута говорио да револуција није за мазе.

АНДРУША: Јој, Павлуша, молим те.

ПАВЛУША: С тим је готово. Сад смо борци – и квит! И немој да те још чујем о томе.

(Јаџу)

Знаш, друже, он се још није одвикао од тих ствари.

(Андруша излеђи)

Али, искалиће се челик. А ја немам маму. Остала је под гредом још шестог априла. И шта ту. Само ми је жао што раније нисам могао да се организујем – а хтео сам, маме ми.

ЈАГО: Схватам. Још није касно.

ПАВЛУША: Није. Ја ћу да покажем. Морам, у ствари, да вам захвалим. Да нисам срео вас... кад побисмо оне Швабе... не бих ухватио везу с нашима. Молим вас, примите ме у први борбени ред. Мени је до борбе. А другови ће већ видети.

ЈАГО: Видећемо. Зависи од тога како будеш обавио овај задатак.

ПАВЛУША: Знам. Пре свега дисциплина. А ви... друже Ристићу... ви сте били... горе... у шуми?

- ЈАГО: Много питаш.
- ПАВЛУША: То је... конспирација, је ли? И ви сте, сигурно, имали илегално име.
- ЈАГО: Да. Јаго.
- ПАВЛУША: (*Усхићено*)
Друг Јаго.
- ЈАГО: То је из једне драме, знаш.
- ПАВЛУША: Да нисте и ви... били глумац?
- ЈАГО: Једва и могу да се сетим. Али, то није важно.
- ПАВЛУША: А кад се револуција заврши има да изградимо нови свет. И онда ће свако опет да ради свој посао. Ја бих волео да будем предрадник у фабрици. А ви... хоћете ли се вратити у позориште?
- ЈАГО: Не знам.
- АНДРУША: (*Враћа се бришући усња*)
Ух, другови... што пуца напољу... шта ћемо још овде? Тенкови су код "Југоштампе". Хајдемо!
- ЈАГО: Не можемо.
- ПАВЛУША: Зашто не можемо.
- ЈАГО: Чекамо.
- ПАВЛУША: Шта чекамо?
- ЈАГО: Пивара мора пасти у наше руке нетакнута. Разумеш?
- АНДРУША: Схватам. Ми, дакле, чувамо индустрију од саботера.
- ПАВЛУША: Нас тројица смо сад револуционарна стража.
- ЈАГО: Кад предамо пивару... добићемо други распоред.
- ПАВЛУША: И борићемо се заједно. Хоћемо ли? Ми бисмо, друже Јаго, хтели с тобом.
- ЈАГО: (*Насмеје се и љомилује ља љо коси*)
Много нас има. Неће вам окренути леђа. А кад се једном све заврши, сигуран сам да ћемо се наћи... важи?
- ПАВЛУША и
АНДРУША: Важи.
- ЈАГО: Е, тако значи... договорено. Пушите ли?
- ПАВЛУША: Па...
- АНДРУША: Знате, ја још нисам...

ЈАГО: Да запалимо као прави ратни другови. Хајде, слободно...

АНДРУША: (*Узима циџарейу*)
Па... да пробам...

ПАВЛУША: (*Узима циџарейу*)
Хвала, друже.

ЈАГО: (*Пријалажује им*)
Тако. А сада чекамо.

ПАВЛУША: Да. Чекамо.

АНДРУША: (*Заџрице се*)
Чекамо.

Пуше и чекају.

ПИВАРА ЈОШ ЧЕКА СВОГ РЕДИТЕЉА

Комадима се обично не пишу поговори, нити је то сврха ових неколико речи уз ново издање *Пиваре*. Немам ништа да јој додам или одузmem. Инсценације Мишка Милојевића, Александра Лукача и Паола Мађелија била су три различита читања *Пиваре*, а оцене критике ове три представе занимљиво огледало времена. Шта ме онда тера да ово пишем? Само неколико мање познатих околности које су пратиле живот овог текста и све то са дистанце од преко четири деценије.

Историјско језгро *Пиваре* описивао ми је у Ровињу даљи рођак Макс Еренрајх, један од врских наших интелектуалаца, уредник чувеног НИН-овог избора и доцнији лауреат НИН-ове награде за роман године. За време немачке окупације склонио га је Ђорђе Вајферт у своје рачуноводство, где је Макс релативно мирно провео ратне дане као књиговођа или благајник. Живо се сећао исплата које је по Вајфертовом налогу вршио неколицини глумаца београдског Народног позоришта, које је било напуштено после серије савезничких бомбардовања у априлу и мају 1944, а његови актери се нашли на улици, без средстава за живот. Глумци су у Вајфертовој вили на “Мостару” давали неке скечеве, забављали госте, као што и данас чине по свадбама и трандибаловима широм Србије: за пиво и кобасицу. Макс није гледао те представе али је немачки педантно обрачунавао сваки хонорар и дневницу и исплаћивао у рајхсмаркама. Али то није било све. Глумци су после гозби могли да понесу кући све што је остало на трпези. У то време, крајем 1968. још је ово била табу-тема, коју је тек требало “цимнути”.

Пивара је написана одмах после јуна 1968, под снажним дејством студентске буне и размахнутог етичког оптимизма једног поколења; верујем да и сада одише духом свог времена. Где год сам могао избегавао сам директне асоцијације, али су сваки редак, свака слика, сваки тон и трачак светла у драми натопљени оном поплавом осећања и страсти, која нас тада

беше понела. Јуни 1968 је, пре свега, био морална побуна. У основи тог бунта налазио се један аутентични етос. То што се пред нама и у нама тада догађало поново је, можда последњи пут у XX веку, сукнуло увис, у илузију промене, у утопију.

То велико шестодневно чишћење, које остаје за цео живот. Та колосална катарза старог света од трулежи и лажи, од тоталитарне опресије, од рђе сваке власти, побуна слободних појединаца у некој зачудној заједници, била је наперена, пре свега, против тадашњег режима. Били смо очајни што се преокрет у октобру (руском 1918. и као српском, 1944) није догодио и што је све стерано у још репресивније моделе. Титов комунизам није нам био довољно леви, фалило нам је још револуције. Ма како да смо се заклањали иза папирне гошистичке фразеологије и фарбали све у црвено, наши извори, наши прави, искрени духовни источници допирали су из готово заборављеног анархизма Кропоткина и Бакуњина, из грађанске непослушности Витмена и Тороа. О свему томе нисмо много знали, али смо се хватали за сламке згађени сликом корумпиране нове класе, која је дубоко компромитовала идеју сваке револуције и која је тада, на Бањици, већ држала спремне тенкове да нас и буквално растури. Зато је фамозни Титов говор 9. јуна многим дошао као олакшање; суштинска идеја побуне била је сахрањена у козарачком колу нових режимлија, које смо скоро, врло скоро, видели на делу.

Зато и руски позоришни художник Хартвиг, чије сам име позајмио из новије наше историје, нема никакве везе са Јуријем Ракитином, како су у хору понављали доцнији тумачи, после свих и Јован Христић (“драма *à clef*” – *Књижевност*, 1–2, 1985). Хартвиг је био једна индивидуална пројекција слободне воље и истинског очовечења, чије сам изворе налазио не у Београду у годинама окупације, него у антисовјетским побунама у Кронштату и Гуљај Пољу, почетком двадесетих. Али Ракитин није био анархист. Играо га је у београдској *Ливари* Раде Марковић, маестрално, дубоко надахнуто, сећајући се Ракитина из окупације, са качкетом, у дугом црном халату. “Тачно се зна кад у позориште ’уђе’ домаћа драма” изјавио је бард српског глумишта за новине. “Постане некако живо,

почне неко дешавање другачије и много присније него иначе. Тако је и са *Пиваром*, позориште је оживело, као и увек код добрих позоришних комада – све остало је само мода”. Раде је сам издиктирао свој костим и приступио улози са потпуно новим задатком.

À clef, vraitment.

У време *јуна* театар смо схватили као оруђе промене. Веровали смо, сасвим у духу једнаесте тезе и младог Брехта, да се позориштем може *промениџи свети*. Да оно, штавише, и постоји због промене света. Веровали смо да је читава његова повест један угасли баласт. Да свему у њему – и каузалној драматургији и уметности драмске импликације и мотивације и грађанској сцени-кутији, са малим и светлим изузецима једне “художествене памети” – треба заувек окренути леђа и вратити се исконима. Већ смо видели Ливинг театар и Шекнера. Тежили смо рушењу модела класичне позоришне културе, коју смо називали *грађанском* (види, рецимо, мој есеј *Сирела у срце грађанском позоришћу у Видицима*, 135–136, 1969). Проповедали смо одрицање од свих образаца позоришне традиције. Вршили ударе на перцепцију гледаоца. Руководили субверзијама. Пробијали се у неки нови живот.

Али имали смо и ми своје “класике”: Ејзенштејнову *моншажу айрација, џеаџар суровости* Артоа, донекле Мејерхољда и нашег идола, Брехта. Међутим, свако епигонство се сматрало злочиним. Како се одлепите и од Брехта? И он је био само један од модела, а ми смо бежали од узора, хтели дубље и истинитије, стремили даље. Склопити представљачки смисао из *зачудних фрајменаша*, створити нову *драмаџурџију фисије*, непрестану промену, неку врсту перманентне револуције у театру, значило је свесно се одрећи старих техника, искушавати приказ, који је *сам у себи* промена.

Ту главну линију схватио је једино Драгослав Лазић, један од првих тумача *Пиваре*: “Зечевић своју *Пивару* пише колажном дарматургијом... Дело је писано с добрим познавањем драмске технике, функционалним дијалогом, применом драматуршког принципа монтаже приказа који нису органски међусобно повезани... Зато се о Зечевићевом “цр-

ном кабареу” може говорити као о жанровској одредници, која би своје стилско опредељење и место могла наћи у поставангарди” (Радослав Лазић, *Ка новој драми*, 1983). Тај Лазићев “црни кабаре” био је нешто сасвим друго, супротстављено аристотелској завршености, неко бескрајно треперење, пропулзија, као Ејзенштејнови “горњи тонови”, раштркано по простору представе, међусобно различито, баш како је писао мој професор Јован Христић, “папазјанија од неколико различитих драма”. Иако ми је на дипломску *Пивару* дао чисту десетку, Христић, онао митопоетски организован, није ни могао нити хтео да разуме разлоге ове *џајазјаније*, а они су били програмски јасни: ломити перцепцију гледаоца непрестаном атракцијом и променом међусобно различитих садржаја, не дозволити да се устали форма, кварити уживљавање, дејствовати на емоције, а не на естетско осећање целовитости. Из свега тога испилио се амерички филмски и позоришни *underground*, којим смо се такође одушевљавали. Данас је све то, наравно, далеко од мојих схватања. Али онда... онда је то био став, програм, *sine qua non* промене и *џобуне*.

На другој страни, пише Путник: “Зечевића не занима ’добро кројен комад’ нити га одвећ интересују условности примерене реалистичкој драми. У Зечевићевој *Пивари* повест о глумцима склоним колаборацији удвостручена је досетком о откривању сопственог идентитета којој прибегавају глумци, а параболичност списатељевој идеји требало би да обезбеди метафора о пиву као супстанци од које је начињен фашистички дух Трећег Рајха. Пошто су ликови сведени на функције или пак звања која су глумци имали пре рата, у драми се само потврђује њихов стечени статус... Због тога се постепено списатељев поступак претвара у низ илустрација затеченог стања, док се дилеме и ломови унутар бића, њихова патња и страдање, појављују када то већ бива касно; касно, јер се не пружа прилика глумцима да спознају личне заблуде, а доцкан је и за драму, јер се ова завршава кад се појављује права тема – обрачун са савешћу. Зечевић је намерно одустао од каузалности у односима, свесно је жртвовао можда занимљиве

биографије својих глумаца да би остварио трајну дистанцу према њиховој заједници, али и према миметичком театру (Радомир Путник, *Експрес Полиџика*, 23. X 1984). То је барем јасно. Зато и постоје критичари: уз неке од њих комад се боље чита.

Фамозни Жигонов Робеспјер из *Данијонове смрти* у жижи побуњеног Универзитета, у Капетан-Мишином здању, у јуну 1968, покренуо је ново надахнуће, дао необичну снагу. То више није био Жигон, првак Југословенског драмског позоришта и Шекспиров Јаго, то је био Жигон револуционар, свестан где је и шта говори, важнији од стотина неосвешћених *јунаца*. Као да смо гледали како позориште мења свет, узбуђује емоцију, зове на барикаде. Нисмо слушали Бихнера. Осетили смо тај нови театар на делу. Шта смо могли да учинимо? Да почнемо да се чистимо од старог света и његовог театра? Читаво позориште и ми са њим морало је проћи ту катарзу. Не ово или оно већ свеколико позориште, које је служило митовима о божанској статисти, играло на жици мецена и диктатора, срозавало се за пиво и кобасицу онолико векова. Јест, хтели смо чистилиште не само театра у театру, него сваког од нас *појединачно*. Глумац и писац, дакле, нису *personae*, античке маске у којима је Јунг пронашао несвесно *скривање душе*. Глумац и писац су *лично на сцени*, дрхте у револуционарном заносу као Жигон, мењају свет. У *Пивари*, коју је режирао Александар Лукач (премијера 10. IV 1984), догодило се нешто што хоћу да овде испричам, као веома узбудљиву ствар.

Глумица Љиљана Ђурић, којој је Јулија у *Пивари* била прва главна улога, не само што јој је донела награду на МЕС-у у Сарајеву и на Сусертима “Јоаким Вујић”, него у доброј мери преусмерила њен лични живот, писала ми је недавно.

Ево тог писма.

“У тридесетпетогодишњој каријери сваког глумца постоји низ улога које на неки начин остављају траг на сам живот уметника. Улога Јулије у Зечевићевој *Пивари*, несумњиво спада у такве улоге. Имала сам тада двадесет и осам година и као и свака девојка свет сам посматрала кроз ружичасту

призму. То је био разлог што сам, у првом тренутку, овом задатку пришла олако. Онда су ми се, мало по мало, почела наметати питања.

– Колико ниско човек може да падне зарад очувања сопственог живота или остварења својих снова?

– Да ли баш свако од нас познаје себе довољно добро да, *a priori*, може да гарантује да се неће одрећи чак и својих најближих у неким екстремним ситуацијама?

После извесног времена, захваљујући пробама комада и анализи Зечевићевог текста, изронило је најважније питање – како би Љиљана Ђурић реаговала да се нађе у таквој ситуацији? Током рада нисам била свесна колико ми се, заправо, Јулија завукла под кожу. Представа је била успешна, ја сам чак добила признања и неке награде. А онда се догодило нешто потпуно необјашњиво.

На једној од реприза, током монолога који је трајао скоро десет минута, понесена емоцијом, у тренутку када је Јулија требала да се обрати публици и каже да се не зове Јулија већ да јој је име Сибина Златић, ја сам практично прекинула представу, села на просценијум и кроз сузе се обратила публици речима: 'Људи, ја се не зовем Сибина Златић, мени је име Љиљана Ђурић'. Кроз заглушујућу тишину која је владала у гледалишту чула сам откуцаје сопственог срца и чини ми се да сам и физички осетила бол који мора да прожима све људе када схвате да су издали сами себе. Све је наједном постало јасно. И док је публика збуњена мојом реакцијом немо пратила шта се догађа, ја сам уздигнуте главе и са неком жестином у гласу завршила монолог и одмарширала са сцене. После неколико тренутака проломио се громогласан аплауз. Трајао је неуобичајено дуго с обзиром да није био крај чина, тако да су неке колеге збуњено провиривале у гледалиште питајући се шта се догађа. А ја сам била бескрајно срећна јер сам у тренутку спознала право значење појма катарзе и чињеницу да се та емотивна истина само малом броју људи открива. После представе осећала сам се потпуно прочишћено и растерећено. Много тога и у мом приватном животу некако је постало јасно. И тад сам схватила. Захваљујући Јулији, ја сам коначно одрасла”.

Нисам ово лично видео и осетио, али Љиљина катарза превазишла је све што сам очекивао и потврдила да је театар побуне *дубоки лични чин*. Да се само ово догодило и ништа друго, био бих задовољан *Пиваром*. Нешто од мојих жеља се остварило. У то смо веровали и тако смо радили. И сама Лукачева *Пивара* у шабачком Народном позоришту, (прва коју сам видео на сцени, јер сам у време праизведбе *Пиваре* у Зрењанинском позоришту 1983, у режији Мишка Милојевића, живео у Њујорку) била је збиља *сирела у срце грађанском позоришту*. Иако није сасвим напустила сцену-кутију догађала се широм целе позоришне сале, поврх гледалишта била је изграђена висока писта, један глумац је у датом тренутку скочио са балкона у публику, на делу је била *echt монџажа айтракција* Сергеја Михаиловича, али све са смислом и разлогом, у нарочиту сврху. “Думај о тому што читајеш!” са уздигнутим прстом је понављао глумац Раде Михајловић (Јоџе), као Хартвигово *à clef* за вјеки вјеков.

И није то била ствар једног тренутка, једне групе, једног опредељења. На своје огромно задовољство, видео сам да исти проблеми тиште људе од Холивуда до Париза или Загребачке. После *Пиваре*, која је углавном написана у једном даху, у зиму 1969, дошао је Фосов *Кабаре*, затим Трифоов *Последњи мейро*, а тек онда *Мефистио* Мана-Мнушкине, па Кохоут и Симовић. *Хрвајски Фауси* некако у исто време. Занимљиво је и желим да о томе остане трага, да сам са Слободаном Шнајдером, (за другове – Шацом), ко зна колико пута и колико ужарених ноћи превртао по бескрајним, запаљивим дискусијама на загребачком ИФСК-у, који је седином шездесетих, док БИТЕФ још није постојао, био поприште европске позоришне авангарде. Седели смо тамо са сада већ покојним Владом Роксандићем и Жељком Фалоутом, са Шербаном и Лодевијком де Буром и ко зна све с ким и бесконачно расправљали о театру у друштвеној промени. Не памтим да смо ни Шац ни ја ишта поменули о својим намерама гледе *Пиваре*, односно *Хрвајског Фауси*. Ствар се, изгледа, некако догодила сама од себе и сасвим је неважно ко се први латио теме. Можда је то био дуг обојице заједничком времену,

истом, што се каже, друштвеном контексту и блиским личним уверењима. Уосталом, јасно је да *Пивара* и *Фаусџи* говоре о сасвим различитим стварима.

О томе је тачно писао Дејан Пенчић-Пољански, наш можда најоштрији позоришни критичар: “После приче о херојском чину уметника, о чему говори *Хрвајски Фаусџи* Слободана Шнајдера, на позорници гледамо и друго лице исте и исто толико истините стварности. Кажем после *Хрвајског Фаусџи* мада је прва верзија *Пиваре* Божидара Зечевића написана пре него *Фаусџи*, јер се за овај комад сазнало тек пре две године, када је на конкурс Удружења драмских писаца Србије награђен наградом “Бранислав Нушић”. Наравно, могућност поређења *Пиваре* и *Хрвајског Фаусџи* не исцрпљује се тиме што је реч о судбини исте професије. Као и код Шнајдера, Клауса Мана (*Мефисто*) и Павела Кохоута (*Марија се бори с анђелима*), театар се у Зечевићевом комаду показује као репрезентативни друштвени микро-модел. Аутиентичан је једино податак да је крајем рата група београдских глумаца добила азил у Вајфертовој пивари. Само нити је власник пиваре (у комаду Јоџ Ниперт) слика и прилика Ђорђа Вајферта, нити се иза позоришних имена Јаго, Јулија, Руј Блаз и осталих крију права имена глумаца – таквих, каквима их Зечевић приказује. Ипак, *Пивара* није мање истинита од *Хрвајског Фаусџи*, у извесном смислу можда је и истинитија (Дејан Пенчић Пољански, *Сцена*, октобар 1984).

И данас ми је драго што су критичари оног доба добро разумели да моја тема нису били 1945. пострељани српски глумци Аца Цветковић, Јоца Танић и други, ни психолошки терор над цветом српског глумишта који је целу прву годину “у слободи” спроводио један глумачки Јаго *à clef* и београдска ОЗНА, нити језиво иживљавање нових властодржаца над Жанком Стокић. То је била једна перверзна трагедија, али *Пивара* говори о томе само посредно, тј. прима те чињенице и иде даље од њих. И није то био никакав нарочити “театар издаје”, како мисли Лазић, јер та *издаја* траје колико и позориште, наставља се данас и нема сумње да ће се наставити и сутра.

Глумци су за време окупације зарађивали за хлеб колико и зубари и лекари. Није ли несретни Јован Гец, председник недићевског Удружења глумаца бираним речима богорадио да глумцима не замерају што играју док траје окупација:

“Захваљујући свести чланова (овог Удружења, БЗ) да је у овим тешким тренуцима неопходно пружити грађанству *раз-
~~ља~~ње* (подвукано БЗ), почели смо са извођењем представа. Велики број глумаца остао је без посла, а како глумци немају других прихода осим оних које створе својим радом, то је и овај моменат диктирао потребу да се са радом одмах отпочне” (*Ново време*, 7. и 8. V 1944). Или још одређеније: “Оживљавање позоришног живота код нас после бомбардовања није само захтев опште природе него и један специјални захтев нужде глумачког сталежа, обезбеђење оног глумачког кадра који искључиво живи од своје уметности и који зато у свим приликама мора да ради” (*Ново време*, 18. и 19. VI 1944). Нису глумци били кривљи од других. “Ако су глумци играли за Немце, шта су пекари радили у целом окупираном свету? Пекли су им хлеб и нису имали моралне дилеме” писао је Паоло Мађели, поводом премијере његове *Пиваре* у Београдском драмском позоришту (21. X 1984). “Питање које мене овде интересује је статус уметника у индустријализованом свету данас и на Истоку и на Западу. То је питање уметника који има неку просветитељску улогу, ако хоћете, а ради за пиво и кобасице. Ради да би егистенцијално преживао. То је уметник радио и пре четрдесет година, ради и данас”. Нисам био заговорник оваквих општих места. Имао сам понешто другачије намере. Страшни штимунг играња под окупацијом дао ми је добар *milieu* за инсценацију целе историје позоришта.

Ова историја није друго до сноп различитих позоришних жанрова и стилова. *Пивара* је парабола о грађанском позоришту кроз историју “старог света”, мој страсни дијалог са њим. Низ пасажа и одломака, од Есхила и Еврипида, до Шекспира, Игоа, Ибзена и Крлеже, све до Годоа, којим се драма завршава, повезани су непрекидним сценским покретом, музиком и кореографијом. *Пивара* нуди разна читања: то може бити

фарса или алегорија или неки зачудни *Gesamtkunstwerk* – све само не класично, грађанско, добро скројено позориште. Али њој се – гле чуда – хотимице остварује потпуно јединство места, времена и радње, што захтева жив и покретан ансамбл, музикалност и кинезичке вештине глумаца. Сва је у грозном “мирису епохе”, у тамној гами Окупације, која је једно подигнуто и абнормално стање – као ово данашње. Тај *сѝрашни знак*, како би рекао Лордан Зафрановић, тај општи сургун свих моралних вредности, био је идеалан оквир за моју причу.

Сада је актуелнија него икада.

Једног поподнева, негде осамдесетих, у потпуно празној менажи Факултета драмских уметности, затекао сам Мировслава Беловића како сам седи над већ хладном супом. Сусрету смо се обојица обрадовали. Тргнут из дремежа, Беловић се живо сетио *Пиваре*, коју је читао и гледао у два извођења. И тада ми је, гледајући ме право у очи, лагано поновио реченицу коју сам ставио у наслов овог текста.

Да *Пивара* још чека свог редитеља мислим, наравно, и сам; можда ће овај *ressentiment à clef* имати и неко благотворно дејство. Данас нисам ништа паметнији и зато се чувам “накнадне памети”. У ходу од четрдесет година изменио се свет, изменило се готово све око нас, али театар мало. У ствари, нимало. У промене се више не верује, дувају неки студени ветрови и бојим се да ће бити још студенији. Да ли је неко за пиво?

Божидар Зечевић